

**Børnekulturens
Netværk**

Statusrapport 2004

BØRN i kulturen

*”Det nye børnekultur-
begreb er et kulturbegreb,
der fastslår, at ikke alt i
børns liv er kultur.
Optikken er æstetisk.
Begrebet omfatter derfor
kun de dele af børns
hverdagliv, der har med
kulturelle udtryksformer,
æstetiske legeprocesser
og æstetiske oplevelser
at gøre.”*

Beth Juncker

Indhold

Forord	3
1. Kunsten at formidle kultur til børn	4
2. Hvad er der sket?	6
<i>Nye netværk i spil – Børnekulturen mellem det nationale og det lokale v/ Dorte Skot-Hansen, centerleder</i>	<i>22</i>
3. Hvad er der brug for?	28
<i>Børnekultur – fra klassifikation til begreb v/ Beth Juncker, professor</i>	<i>34</i>
4. Hvad vil vi gøre?	40
5. Hvordan vil vi arbejde?	42
<i>Leg som kvalitetskriterium v/ Carsten Jessen, lektor</i>	<i>44</i>
6. Perspektiver for fremtiden	48

Netværkets medlemmer og sekretariat

Netværket har følgende sammensætning:

Bibliotekskonsulent Brit Borum Madsen,
Biblioteksstyrelsen
Centerleder Charlotte Giese,
Det Danske Filminstitut
Museumskonsulent Hanne Larsen,
Kulturarvsstyrelsen
Vicedirektør Vagn Jelsøe,
Kunststyrelsen

Sekretariatet består af:

Sekretariatsleder Jan Helmer-Petersen
Konsulent Benedicte Helvad
Assistent Annelise Lindstrøm

Øvrige medarbejdere:

Konsulent Merete Dael
Redaktør Monica Hassel

Børnekulturens Netværk, Nyhavn 31 E, 1051 København K,
tlf. 33 73 42 03, e-post bkn@boernekultur.dk

Børn

Forord

Vi har hermed fornøjelsen af at præsentere Børnekulturens Netværks første statusrapport. Rapporten er en opfølgning på Netværkets handlingsplan fra februar 2004 – *Formidlingens Kunst – Et fælles ansvar for børn og kultur*.

Statusrapporten giver et overblik over aktiviteterne i 2004, både i Netværket, hos de deltagende styrelser og hos vores samarbejdspartnere, og den beskriver de aktiviteter, som Netværket vil sætte i gang i 2005. De fem indsatsområder og de tre redskaber skal vise deres bæredygtighed, så resultaterne kan sætte sig spor alle steder i landet til glæde for **alle børn**, med bidrag fra **alle kulturinstitutioner**, og med inddragelse af **alle kunstarter**.

I kommissoriet for Børnekulturens Netværk står der, at Netværket skal indgive forslag om forbedringer og indsatser for børnekulturen, så kulturministeren kan træffe beslutning om det kommende års særlige satsning. Vi afrunder derfor statusrapporten med en række forslag til forbedringer og nye fokusområder, som både Netværket og Kulturministeriet bør være særligt opmærksomme på i det kommende år.

Forslagene vedrører:

- **Udbygning af ministeriets resultatkontrakter**, så den positive udvikling med aktiviteter for børn fastholdes og optimeres, f.eks. gennem seminarer, gensidig inspiration og vidensdeling.
- **Udvidelse af de regionale kulturaftaler**, så den stærke fokus på børnekulturen kvalificeres gennem forskellige støttefunktioner og målrettet erfaringsformidling.
- **Styrkelse af det tværministerielle samarbejde**, så kunst og kultur kan få en naturlig plads i dagtilbud og skoler.
- **Inddragelse af IT i børnekulturen**, så adgangen til kunst og kultur på nettet forbedres både i forhold til børn og i forhold til de voksne, der formidler kunst og kultur til børn.
- **Flere kulturtilbud til familien**, så familiernes mulighed for at møde kunsten og kulturen sammen kan styrkes.
- **Plads til børnekultur i kommunalreformen**, så børnekulturen kan blive et af de midler, der binder de nye kommuner sammen.

Børnekulturens Netværk ser frem til et tæt samarbejde med mange parter over hele landet, og vi synes selv, at vores netværkssamarbejde kan vise vejen for andre, så udviklingen af børnekulturen kan styrkes og kvalificeres inden for hele Kulturministeriets område og kan blive et fælles ansvar til glæde for den opvoksende generation af kulturbrugere og kulturskabere.

København 20. december 2004

Jens Thorhauge
Direktør

Biblioteksstyrelsen

Henning Camre
Direktør

Det Danske Filminstitut

Steen Hvass
Direktør

Kulturarvsstyrelsen

Poul Bache
Direktør

Kunststyrelsen

1

Kunsten at formidle kultur til børn

Hvordan udvikler vi bedst børnekulturen?

I denne første statusrapport kommer Børnekulturens Netværk med sit bud på aktuelle tendenser og udfordringer i arbejdet med børn og kultur.

Sammen med tre af vore ypperste børnekulturforskere peger vi også på vigtige pejlemærker i de kommende års arbejde med at udvikle børnekulturen:

Hvor er børnekulturen på vej hen, og hvordan kommer vi bedst de nye udfordringer i møde?

Børnekulturens Netværk skal styrke samarbejde og koordinering mellem kulturområderne. Netværket skal udvikle børnekulturen og skabe mere sammenhæng i de mange forskellige aktiviteter og initiativer landet over.

Netværket blev dannet i januar 2003 som kulturministerens rådgivende organ, og det består af fire af ministeriets centrale styrelser: Biblioteksstyrelsen, Det Danske Filminstitut, Kulturarvsstyrelsen og Kunststyrelsen. Til Netværket er der tilknyttet et sekretariat.

Kulturminister Brian Mikkelsen ønsker, at Netværket skaber en større sammenhæng i den måde, staten bruger de penge på, som er øremærket til børnekulturaktiviteter. Ministeren har desuden besluttet, at det

fremover er et fælles ansvar for alle institutioner under Kulturministeriet at styrke indsatsen på børnekulturområdet: De fleste institutioner har derfor nu i sin kontrakt med ministeriet et særligt afsnit om, hvilke aktiviteter for børn, institutionen vil sætte i gang.

Formidlingens Kunst

Børnekulturens Netværks handlingsplan for 2004-2005 blev offentliggjort i februar 2004.

Planen fik titlen **Formidlingens Kunst - Et fælles ansvar for børn og kultur.**

Den bygger på tre visioner:

- **Alle børn** skal møde kunsten og kulturen
- **Alle kulturinstitutioner** skal bidrage
- **Alle kunstarter** skal inddrages.

Hvordan formidler vi bedst kunsten, kulturen og kulturarven til børn? Hvordan skaber vi de bedste konkrete møder mellem børn og kultur?

Det sætter Netværket fokus på de første to år, som står i formidlingens tegn med følgende fem indsatsområder:

- **Mødet med den professionelle kunstner:** Børnekulturens Netværk vil arbejde for, at møderne mellem barnet og den professionelle kunstner bliver naturlige elementer i hverdagen.
- **Formidling til små børn:** Børnekulturens Netværk vil gøre en særlig indsats for at formidle kunst og kultur til de 0-6 årige.
- **Kvalificering af formidlere:** Børnekulturens Netværk vil styrke kulturformidlernes kvalifikationer og metoder til at formidle specielt til børn, som tit har andre behov end voksne.
- **Børnekultur på nettet:** Børnekulturens Netværk vil skabe mødesteder på nettet, hvor børn kan møde kultur.
- **International børnekulturudveksling:** Børnekulturens Netværk vil gøre børnekulturen mere synlig i den internationale kulturudveksling.

Netværket har givet en række fokusgrupper og følgegrupper ansvaret for at planlægge, hvordan vi vil realisere handlingsplanens fem indsatsområder.

Rådgivning og inspiration til alle

Netværket hjælper alle interesserede fra kulturområdet med redskaber og støttefunktioner, hvis de ønsker at udvikle sig på et eller flere af indsatsområderne. F.eks. kulturinstitutioner, kulturorganisationer, amter, kommuner og andre relevante parter.

Kulturarbejdere fra hele området har i 2004 brugt Netværkets tilbud flittigt: Hver dag henvender forskellige børnekulturaktører sig til Netværkets sekretariat og de fire styrelser for at få råd og vejledning, for at få hjælp til at udvikle nye projekter, og for at høre om mulighederne for at samarbejde, dele viden, udveksle inspiration og koordinere aktiviteter og initiativer.

Støttefunktionerne er bygget op omkring tre hovedområder:

Rådgivning – Alle fra børnekulturområdet kan søge råd hos Netværkets parter og sekretariat.

Vidensdeling – Netværket spreder ideer, erfaringer og viden, som kan inspirere aktører

fra hele kulturområdet til at tænke nyt og anderledes.

Dokumentation – Netværket formidler forskningsresultater, kulturstatistik osv. til alle interesserede.

Børnekulturportalen www.boernogkultur.dk og Netværkets hjemmeside www.boernekultur.dk er også vigtige redskaber til at få råd, viden og dokumentation. Begge websites udbygges og forbedres løbende.

De lokale, regionale og statslige niveauer arbejder sammen

Erfaringen viser, at de bedste børnekulturaktiviteter skabes i et aktivt samarbejde mellem stat, amt og kommune:

Gennem de senere år er de statslige og de lokale børnekulturfolk begyndt at arbejde mere og mere sammen på tværs, og der er kommet en tæt dialog mellem stat, amter og kommuner. Det viser sig, at de mest bæredygtige nye aktiviteter og initiativer er blevet udviklet i denne dialog på tværs.

Måske fordi forventningerne om et godt og langtidsholdbart resultat stiger, når lokale, regionale og statslige børnekulturfolk arbejder sammen: Alle parter yder deres bedste, når de er med i en løbende dialog om, hvordan de bedst kan styrke børns muligheder for at opleve kunsten og kulturen i deres lokale hverdag, dér hvor de færdes.

Derfor bygger strategierne i handlingsplanen på den fortsatte dialog mellem lokale, regionale og nationale kulturaktører.

I foråret 2004 diskuterede Netværket f.eks. handlingsplanen for 2004-05 med 450 lokale kulturformidlere og andre nøglepersoner, som deltog i Netværkets dialogseminarer.

At kende deres ønsker og behov er et vigtigt udgangspunkt for samarbejdet fremover, og vores dialog med de regionale og de lokale kulturformidlere vil fortsætte som en central arbejdsform i Netværket.

Et andet vigtigt arbejdsredskab er at bruge netværksstrukturen i arbejdet med at realisere handlingsplanen. Derfor vil vi bakke målrettet op om både nye og gamle netværk på børnekulturområdet.

Børnekultur er for alvor kommet på dagsordenen. Både nationalt og lokalt er kulturelle aktiviteter for børn blevet mere synlige.

At børnekulturen har så stor medvind i øjeblikket skyldes blandt andet, at politikere og beslutningstagere bliver mere og mere bevidste om, at det er vigtigt at give børn mulighed for at opleve og forholde sig til kunst og kultur.

Den platform, børnekulturen står på i dag, skal styrkes og cementeres. Det er formålet med de aktiviteter, som Netværket lægger vægt på i sin handlingsplan.

Men der er også behov for at kvalificere formidlingen på længere sigt, for at forske i den nye børnekultur, for at bruge forskningen til at understøtte nye tiltag, og for at støtte endnu mere op om de nationale og de lokale nøglepersoners bestræbelser på at styrke børnekulturen.

Netværk åbner nye muligheder

Centerleder Dorte Skot-Hansen gør i sin artikel her i rapporten, *Det nye Netværk i spil – børnekulturen mellem det nationale og det lokale*, opmærksom på de nye muligheder, hun kan se i den måde, Børnekulturens Netværk er konstrueret på.

F.eks. kan Netværket forpligte de statsstøttede kulturinstitutioner til at arbejde mod de mål, som er beskrevet i Netværkets handlingsplan. På længere sigt kan Netværket også forankre målene ved at gøre dem til lov og støtte op om dem med permanente støtteordninger:

“Tiden er kommet til at forankre de mange gode formidlingsprojekter, som vi ved fungerer, ved at sikre dem med en permanent økonomi. F.eks. Levende Musik i Skolen, Dans i Uddannelse, Børnehavekonserter og Børnebiffer”, skriver hun bl.a.

Netværkets selvforstærkende effekt

Selve oprettelsen af Netværket har også haft effekt:

En lang række initiativer, som skal fremme kunst og kultur i børns hverdag, er sat i værk i Netværkets regi, og de fire styrelser, som er

med i Netværket, har alle taget nye initiativer til samarbejde på tværs af institutioner.

Det er netop én af intentionerne med Netværket:

At skabe nye måder at organisere arbejdet på, så Kulturministeriets institutioner bedre kan støtte og supplere hinanden. Og i fællesskab påtage sig deres medansvar for at fremme børn og unges muligheder for at møde kunsten og kulturarven.

Biblioteksstyrelsen har en lang tradition for at arbejde med børn som en særligt prioriteret målgruppe. Efter Biblioteksstyrelsen er kommet med i Netværket, har styrelsen haft særligt øje for projekter og aktiviteter, der går på tværs af styrelsernes ansvarsområder og på tværs af kunstarterne.

Det Danske Filminstitut har en lang og internationalt anerkendt tradition for at producere film til børn og unge og for at formidle film til målgruppen. Helhedstænkningen inden for området er enestående, og med Netværkets dannelse har formidlingsarbejdet fået endnu en udfordrende dimension: formidlingen på tværs af kunstarter og kulturelle udtryksformer.

I **Kulturarvsstyrelsen** er effekten iøjnefaldende: Styrelsen sætter flere og flere projekter i gang med fokus på børns møde med kulturarven. Styrelsen har også oprettet en tværfaglig gruppe for de medarbejdere, som har ansvaret for at medtænke børn i deres respektive afdelings aktiviteter. Medarbejderne i gruppen støtter og inspirerer hinanden til at udvikle nye initiativer på tværs. Flere deltager desuden aktivt i Netværkets forskellige fokusgrupper.

Kunstrådet har taget udfordringen op ved at erklære børn og unge for et prioriteret indsatsområde og sætte nye aktiviteter i gang som *Huskunstnerordningen*, *Unge møde med kunstnere* og *Kunstnerbesøg i skolen* og etablering af et statsensemble for børneteater.

“Det er i sig selv en kompliceret opgave at transformere og tilpasse børnekulturområdet til barndommens aktuelle livsvilkår. De samfundsmæssige forandringer har flyttet på grænserne for, hvad børnekulturområdet bør beskæftige sig med, og vi trænger til en udvidelse af vores forståelse af, hvad børnekultur er, og det vil uvilkårligt også udfordre vores traditionelle begreber om børnekulturel kvalitet.”

Carsten Jessen

Børnekulturens Netværk

“Formidlingens Kunst – et fælles ansvar for børn og kultur” var titlen på den første handlingsplan, som Børnekulturens Netværk udgav i foråret 2004.

Handlingsplanen er bygget op over temaet Børns møde med kunsten og kulturen med fokus på, hvordan vi kan forbedre kulturformidlingen til børn.

Planen fik ved lanceringen i februar 2004 en markant omtale i aviser, radio og tv, og over 6000 eksemplarer blev sendt ud til alle interesserede.

Planen er stadig efterspurgt, og den bliver blandt andet brugt som oplæg og inspiration, når kulturinstitutioner og kommunale forvaltninger diskuterer, hvordan de skal gribe arbejdet med børn og kultur an.

Dialogseminarer

Efter handlingsplanen var blevet offentliggjort, afholdt Netværket dialogseminarer for

450 lokale børnekulturformidlere og andre nøglepersoner.

Seminarerne blev afholdt i Århus, Aalborg, Kolding og København, og formålet med dem var at følge op på handlingsplanen ved at skabe en direkte kontakt til de nøglepersoner, som skal være med til at realisere planen.

Seminarerne har været springbræt for nye netværk på tværs af fag, sektorer og kommunegrænser.

Samtidig har deltagerne sat mange lokale aktiviteter i gang inden for Netværkets indsatsområder.

Dialogseminarerne har også givet Netværket tydelige pejlemærker for, hvordan Netværket bedst kan hjælpe og støtte op om de lokale nøglepersoner.

Indsatsområder

Netværket har nedsat fokusgrupper, som skal sætte konkrete initiativer og aktiviteter i gang på handlingsplanens indsatsområder.

Fokusgruppen *Formidling til små børn* arbejder med at kvalificere og udvikle formidlingen og formidlingsformen til små børn. Forskere er med til at undersøge, hvordan små børn oplever mødet med kunsten, og hvad der skal til for, at mødet gør optimalt indtryk på dem.

Netværket vil sætte et eller flere projekter i gang på regionalt niveau, hvor vi vil afprøve den særlige form for formidling, som er nødvendig, når målgruppen er små børn.

Fokusgruppen *Kvalificering af formidlere* arbejder med at udvikle og forny kulturformidlingens metoder og begreber. Formålet er at inspirere alle kulturformidlere i Danmark, og Netværket vil arrangere kurser, der kvalificerer de formidlere, som ønsker at få nye redskaber til at formidle kultur til børn. Andre kurser vil handle om, hvordan man opbygger netværk på tværs af fag.

Fokusgruppen *Børnekultur på nettet* skal skabe en portal eller et website for børn med kulturelle udtryk og oplevelser. Det tager tid at skabe denne form for søgemaskine: Gruppens næste skridt er at nedsætte en produktionsgruppe, som i 2005 går i gang med at udtænke det konkrete netsted.

Fokusgruppen *Mødet med den professionelle kunstner* vil bygge videre på de erfaringer, Kunstrådet høster i evalueringen af rådets Huskunstnerordning.

Huskunstnerordningen sætter fokus på barnets møde med den professionelle kunstner, og på den værdi mødet kan have for barnet.

Internationalt børnekultursamarbejde er det femte af Netværkets indsatsområder. Netværket har endnu ikke nedsat en fokusgruppe på området, og arbejdet med at styrke det internationale samarbejde foregår via de løbende kontakter og erfaringsudvekslinger med udenlandske børnekulturaktører.

Netværket er f.eks. medlem af et *EU-netværk*, hvor europæiske kulturministerier og undervisningsministerier arbejder sammen om at udvikle børnekulturen.

Netværket arbejder også sammen med *Styregruppen for det nordiske børnekultursamarbejde (BUK)* under Nordisk Ministerråd. Her er Netværket rådgiver i danske forhold.

Netværket bidrager desuden til portalen www.valhalla.norden.org og til denne portals nyhedsbrev, som formidler nyheder af fælles interesse for kulturaktører i Norden.

Støttefunktioner

Netværket modtager dagligt henvendelser fra enkeltpersoner, kommuner og organisationer, som har behov for *rådgivning* om konkrete aktiviteter i deres lokalområder.

De fleste henvendelser tager medarbejderne i Netværkets sekretariat sig af, men henvendelser om biblioteker, film, kulturarv og kunst sendes videre til Netværkets fire styrelser.

Netværkets opgave er også at stimulere *vidensdeling* og skaffe *dokumentation* om børnekultur.

Derfor mener Netværket, at det er vigtigt at støtte, styrke og sikre netværk – både faglige, tværfaglige og tværsektorielle, som sætter fokus på at give børn bedre muligheder for at møde kunst og kultur i hverdagen.

Lokale børnekulturkonsulenter er et eksempel på den form for netværk:

Børnekulturens Netværk hjælper aktivt de lokale børnekulturkonsulenter med at udbygge deres netværk. Blandt andet har Netværket i 2004 afholdt et seminar for de 34 børnekulturkonsulenter, der er ansat i kommuner og amter. På seminaret blev rammerne for konsulenternes formelle netværk lagt.

Netværket arbejder desuden sammen med Danmarks Biblioteksskole, Danmarks Pædagogiske Universitet, Roskilde Universitetscenter og Syddansk Universitet om at videreføre et netværk, der har forskning og børnekultur som omdrejningspunkt. Netværket vil bl.a. udarbejde en database over forskere og forskning i børnekultur.

Børnekulturportal og hjemmeside

Børnekulturens Netværk har oprettet *hjemmesiden* på adressen www.boernekultur.dk, som gør det let for brugerne at få overblik over det børnekulturelle arbejde i Netværket og hos Netværkets parter.

Netværket driver *Børnekulturportalen* på adressen www.boernogkultur.dk, der er velbesøgt med over 20.000 brugere om måneden. Portalen blev oprettet af Kulturrådet for Børn i 2001 og har for længst manifesteret sig som stedet, hvor formidlere og nøglepersoner, der arbejder med børn, kunst og kultur, søger oplysninger om området. Portalen er blevet renoveret af Netværket i 2004, og er nu mere brugervenlig og moderne.

Kulturministeriet

Børn og kultur er et centralt tema i regeringens kulturpolitik, og at skabe de bedste muligheder for, at børn kan stifte bekendtskab med kulturens verden i en tidlig alder, er et vigtigt kulturpolitisk mål for kulturministeren.

Der bygges videre på en mangeårig tradition, hvor Kulturministeriet har haft et særligt fokus på børn, kunst og kultur. Det gælder bl.a. en omfattende støtte til musikskoler, børneteater, børnelitteratur, børnefilm, museernes indsats for børn osv. Der kan læses mere herom i afsnittene om Netværkets parter, der varetager faglige og administrative opgaver vedrørende hovedparten af de statslige bevillinger til børnekulturen.

Et hovedelement i kulturministerens kulturpolitik for børn har været etableringen af Børnekulturens Netværk for at skabe større sammenhæng i de statslige bevillinger til børnekultur og mere helhed i arbejdet med børnekulturen. Derudover er mange nye kulturpolitiske initiativer for børn kommet til:

Alle kunstarter

- **Kulturkanon.** Det er kulturministerens plan at udforme en national kulturkanon, der dækker alle kunstarter, og som ministeren ønsker bl.a. skal være til gavn for børn og unge. Formålet med en national kulturkanon er at styrke befolkningens kendskab til den nationale kulturarv og øge forståelsen

for de kunstneriske og kulturelle værdier, som samfundet bygger på, ligesom den kan danne afsæt for en spændende diskussion om kunstnerisk kvalitet.

- **Børn som fokusområde i resultatkontrakter.** Kulturministeren har indført kultur for børn som et særligt fokusområde, når ministeriet indgår resultatkontrakter med statens kulturinstitutioner: Statens Museum for Kunst vil f.eks. lave en kunstudstilling rettet mod børn hvert år, og museet vil udvikle særlige undervisningsprogrammer for børn og unge. Nationalmuseet vil udvikle tre aktivitetstilbud til børn og unge, og museet vil udvide børneområdets fysiske areal. Alle Det Kongelige Teaters fire kunstarter skal præsentere børn og unge for de muligheder, den levende kunst og den danske kulturarv rummer. Konkret sker det bl.a. ved at teatret udvider antallet af børne- og familieforestillinger til 80 pr. år, især ballet- og operaforestillinger. Også mange mindre institutioner, f.eks. landsdelsscenerne har målsætninger om børn og unge i deres resultatkontrakter.

- **Kultur i hele landet.** Det er et vigtigt mål for regeringen at medvirke til at styrke kulturen i hele landet.
- **Regionale kulturaftaler.** Kulturministeriet har lagt vægt på, at børn får en fremtrædende plads i de regionale kulturaftaler, ministeren indgår med amter og grupper af kommuner, og som indgår for at understøtte det lokale og regionale kulturpolitiske engagement, give kulturregionerne større dispositionsfrihed og samtidig sætte fokus på regionale kulturpolitiske initiativer.
- **Provinspuljen** blev oprettet i 2002 for at styrke kulturen og dermed også børnekulturen i provinsen. Puljen har indtil nu uddelt 6,5 mio. kr. til forskellige børne- og ungeprojekter.

Litteratur

- **Læselystkampagnen** er et andet eksempel på, at kultur for børn sættes højt på dagsordenen. Undervisningsministeriet, Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender og Kulturministeriet arbejder sammen om en kampagne, der skal skabe flere gode møder mellem bogen og barnet. 8,5 mio. kr har regeringen i alt bevilget til kampagnen. De går hovedsageligt til lokale projekter, som udvikler nye metoder til at stimulere børns læselyst.
- **Børn og sprog** bliver også et af Nordisk Ministerråds satsningsområder under Det Danske Formandskab i 2005.

Musik og teater

- **Talentsarbejde på musikområdet.** Der er afsat 20 mio. kr. til styrkelse af talentplejen på musikskolerne og de fem landsdelsorkestre har fået 30 mio. kr. til at øge orkestrenes arbejde med børn og unge. Pengene skal bl.a. bruges til at udvikle nye pædagogiske redskaber.
- **Teater for børn.** Det Storkøbenhavnske Teaterfællesskab er styrket med en ekstrabevilling i årene 2004-07, der bl.a. skal sikre en styrkelse af børneteaterområdet.

Kulturarv

- **Historiens dag** holdes den 22. maj 2005, hvor man landet over sætter fokus på kulturarven og dens betydning for især børn og unge. Formålet med dagen er at sætte vores nutid ind i en historisk sammenhæng ved at fokusere på overleveringer fra fortiden. 1,6 mio. kr. har ministeriet afsat til Kulturarvsstyrelsens arbejde med at tilrettelægge og koordinere dagen.

Elektroniske medier

- **DR og TV2s tv-programmer til børn** skal have kvalitet: I public servicekontrakten med DRs og i TV2s programtilladelse har ministeren stillet krav om både kvalitet og et minimum antal sendetimer med børneprogrammer. DR har desuden en informationstjeneste for børn på www.spoerg.olivia.dk.

Som noget nyt har Kulturministeriet fastsat, at reklamer for alkohol, ikke receptpligtige lægemidler, samt kosttilskud, ikke må placeres i tilknytning til programmer for mindreårige.

- **Informationskampagne om computerspil** har ministeriet også sat i værk. Medierådet for Børn og Unge står for kampagnen, som skal ruste forældre, pædagoger i fritidsinstitutioner og lærere i skoler til at træffe bevidste valg vedrørende børns og unges brug af computerspil.

Idræt

- **Børn og unge i bevægelse.** Kulturministeren ønsker, at det skal være nemmere for børn at gå til idræt. Der skal være flere tilbud i deres nærmiljø, og de skal foregå på de tidspunkter af dagen, hvor det passer børnene bedst. Derfor har ministeren oprettet udviklingspuljen *Børn og Unge i bevægelse*, som giver børn flere og bedre muligheder for at dyrke idræt efter skole. 24 mio. kr. råder puljen over. De skal bl.a. bruges til fyrtårnsprojekter, hvor den organiserede idræt udvikler nye idrætstilbud i direkte forlængelse af skoledagen – i samarbejde med skoler, institutioner og andre kommunale myndigheder.
- **Særligt udsatte børn**, bl.a. svært overvægtige, skal støttes med en særlig målrettet indsats. I alt 40 mio. kr. råder en ny pulje over i 2005-2008. Puljen skal sikre, at vanskeligt stillede børn i højere grad involveres i idrætsforeningernes tilbud.

Andre initiativer

- **Børneattester.** Kulturministeren har i efteråret 2004 fremsat et lovforslag om, at det skal være obligatorisk at indhente en såkaldt børneattest, når daginstitutioner, skoler, fritidsklubber, idrætsforeninger osv. ansætter eller beskæftiger personer i direkte kontakt med børn under 15 år. Initiativet er et led i regeringens indsats for at bekæmpe seksuelle overgreb på børn.

Biblioteksstyrelsen

Biblioteksstyrelsen har gjort en ekstra indsats for at sætte et særligt fokus på børn i de seneste år.

Med biblioteket som udgangspunkt og gennem mange forskellige projekter, initiativer og forsøg som Biblioteksstyrelsen er involveret i, har styrelsen bidraget til at give børn flere muligheder for at opleve kunst og kultur, fordybe sig i kunstneriske udtryk, prøve dem af og udvikle et personligt kendskab til deres muligheder.

Børn som målgruppe er derfor en vigtig dimension i den overordnede biblioteksudvikling, som Biblioteksstyrelsen har ansvaret for.

Læselystkampagnen

Det faglige ansvar for Kulturministeriets *Læselystkampagne* har ministeriet givet Biblioteksstyrelsen og Kunststyrelsen.

Læselystkampagnen var planlagt til at foregå i 2003-04 og rådede over 5 mio. kr. Men i foråret 2004 gik Undervisningsministeriet og Socialministeriet (nu Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender) med i kampagnen. Den blev samtidig forlænget til 2005 og fik ekstra 3,5 mio. kr.

Kampagnen inspirerer og deler viden og erfaringer med alle interesserede fagfolk på konferencer, kurser, seminarer og via temapublikationer.

Nye konkrete metoder til at styrke børns læselyst udvikles lokalt i projekter på udvalgte fokusområder – såkaldte fyrtårne.

Børnehavebiblioteker er et af fyrtårnene. Børnehavebiblioteker og daginstitutioner i 22 kommuner har fået bevilget tilskud til at oprette børnehavebiblioteker, og Biblioteksstyrelsen har samtidig lavet en elektronisk spørgeskemaundersøgelse for at undersøge effekten af denne nye variant i bibliotekernes betjening af daginstitutioner.

Undersøgelsen viser, at Læselystkampagnen har givet bibliotekerne mulighed for at udvikle egentlige bibliotekssatellitter i daginstitutionernes lokaler, så børn og voksne kan låne bøger med hjem fra daginstitutionen. Børnehavebiblioteker styrker desuden den direkte formidling til børnehavebørn og tilbyder dem forskellige kulturelle oplevelser.

Fyrtårne i kampagnens 2. fase, som starter i 2005, er *Den gode oplevelse*, *Den gode bog* og *Den gode læser*.

Børnebiblioteksarbejde på nettet

Biblioteksstyrelsen bidrager også til den aktuelle debat om børnebibliotekernes profil i det virtuelle rum – p.t. evaluerer styrelsen netbibliotekerne *Dotbot* og *Spørg Olivia*, der er udviklet og drives med støtte fra Biblioteksstyrelsen.

Kombibiblioteket

Kombibiblioteket er ramme om forskellige former for samarbejde mellem folke- og skolebiblioteker: Biblioteksstyrelsen hjælper bibliotekarer og lærere med at udvikle nye samarbejdsformer via projekter, rådgivning og deltagelse i den offentlige debat.

Udviklingspuljen

Biblioteksstyrelsen understøtter biblioteksudvikling via *Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker*, hvor målgruppen børn er ét blandt flere særlige fokusområder: Projekter, hvor man udvikler biblioteker i forhold til børn, spiller en markant rolle i flere af puljens indsatsområder.

I Biblioteksstyrelsens søgelys er blandt andet nye metoder til at fremme samarbejde på tværs af institutioner og professioner, da styrelsen arbejder for en helhedsorienteret indsats.

I flere projekter arbejder børnebiblioteker derfor sammen med andre lokale institutioner om at fremme integration, kulturel formidling osv.

På den måde knytter den lokale biblioteksudvikling på børneområdet også an til det lokale kulturliv, det sociale område og skolerne undervisning.

Biblioteket som formidler

Eksempler på indsatsområder hvor styrelsen udvikler børnebibliotekets rolle som kulturformidler:

• Større sammenhæng i børns liv

I 2003 blev *Større sammenhæng i børns liv* et af udviklingspuljens indsatsområder, og i vejledningen til projektmagere, der er interesseret i området, henvises direkte til Børnekulturens Netværks handlingsplan, og Netværkets øvrige parter.

Med det nye indsatsområde lægger styrelsen op til, at biblioteksudviklingen knytter an til *Formidlingens Kunst*, og understøtter det tværinstitutionelle og tværfaglige samarbejde med de lokale museer, biografer, kunstnere etc.

• Biblioteket – en port til det danske samfund

I 2004 fik udviklingspuljen et andet særligt indsatsområde, Biblioteket – en port til det danske samfund. Formålet med indsatsområdet er at fremme integration af etniske minoriteter i Danmark, i overensstemmelse med Integrationsministeriets initiativer på området.

En lang række af de lokale projekter under dette indsatsområde arbejder med at stimulere tosprogede børns danske sprog-fundament og give dem en fælles kulturarv på tværs af kulturelle skillelinjer.

• Øvrige indsatsområder

Udviklingspuljen har flere andre indsatsområder, der støtter op om biblioteksudvikling med både børn og voksne som målgruppe. Projektet *Det interaktive børnebibliotek* på Århus Kommunes Biblioteker er et eksempel på et projekt under indsatsområdet *Frie forsøg* med særligt fokus på børn som målgruppe.

Projektet er sat i gang i 2004, og formålet er at skabe et nyt koncept for, hvordan vi indretter børnebiblioteker og andre børnekulturinstitutioner. Fokus er bl.a. rettet mod, hvordan man kan skabe miljøer, som stimulerer brugen af interaktiv IT med henblik på at udvikle oplevelses- og læringsmiljøer i verdensklasse.

Børnebiblioteket som eksperimentarium på Frederikshavn og Hjørring Bibliotek er et projekt under indsatsområdet *Øget samarbejde mellem biblioteker på tværs af kommunegrænser*. Formålet med projektet er at give et konkret bud på børnebiblioteket som eksperimentarium: Projektet bygger bro mellem det traditionelle børnebibliotek og fremtidens børnebibliotek ved hjælp af nye former for formidling, hvor ny teknologi giver brugerne oplevelsen af at være i et eksperimentarium.

Biblioteksstyrelsen vil fortsat understøtte folkebibliotekernes arbejde med at gøre børnebiblioteket synligt i det hybride bibliotek, jf. *Lov om biblioteksvirksomhed*. Via udviklingspuljen, tidsskrifter, møder, konferencer og brede samarbejdsrelationer, vil Biblioteksstyrelsen arbejde for en helhedsorienteret indsats med fokus på børns optimale udvikling.

Det Danske Filminstitut

Årets filmproduktion for børn og unge

Børn og unge tørster efter grænseoverskridende replikker og film, der handler om noget – på en helt ny måde, og 2004 var bl.a. året, hvor Anders Matthesen-filmen *Terkel i Knibe* indtog biografen. Filmen er støttet af Det Danske Filminstitut, og både børn, unge og anmeldere var enige om, at nu blev der rokket ved konventionerne og puffet til den etablerede nordiske børnefilmtradition. Filmens unge, kreative animatorer opfandt desuden en ny low-budget 3D computerteknik, som gør dem uafhængige af store budgetstørrelser.

Mange lærere og forældre har været skeptiske, og også i udlandet har der været stærke reaktioner på filmen: Mens publikum ved Tribeca-festivalen i New York og SuperDanish-festivalen i Toronto tog begejstret imod filmen, udvandrede lærere med deres 9. klasses elever, da den blev vist ved animationsfestivalen i Frederiksstad i Norge. I Danmark er filmen tilladt for børn over 7 år.

Terkel i Knibe og den ny *Cirkeline og verdens mindste superhelt*, begge støttet af Filminstituttet, og *Drengene fra Angora*, produceret af DR TV, har på hver deres måde bidraget til at forandre de levende billeders sprog, tone og æstetik.

Dokumentarisme i børnehøjde udforskes på mange niveauer i disse år – og filmene fin-

der vej til deres publikum via skoler, biblioteker og tv.

Udlandet har øje for det danske produktionsstrøm. Kun Holland og tildels Sverige og Norge har samme opmærksomhed på genren.

Filmene *Biernes by* og *Louise og Papaya* er netop blevet præsenteret ved den prestigefyldte dokumentarfilmfestival i Amsterdam.

En helt ny film *Kan man dø i himlen* er et overbevisende bud på en dokumentarfilm i børnehøjde om et vanskeligt emne.

En række nye korte animationsfilm er sat i produktion – flere af dem dansk-svenske coproduktioner – til glæde for især de yngste børn, som savner flere nye titler på repertoiret: Den korte fiktion har det trangt – den er vanskelig at finansiere og svær at få kvalificerede bud på. Filminstituttet har derfor planer om at gøre en særlig indsats for den korte fiktion for børn i 2005.

Film i undervisningen

Filminstituttets Center for Børne- & Ungdomsfilm udgav undervisningsmaterialer til 40 film i 2004. F.eks. til spillefilm som *Kongekabale*, *Luther* og *Bowling for Columbine*. Og til en filmantologi med filmatiseringer af og dokumentarfilm om H.C. Andersen, som sælges af Filminstituttet til skoler, biblioteker og institutioner.

Vigtige tendenser er også, at de danske filmproducenter og distributører udviser markant stigende interesse for nye films anvendelse i undervisningen.

Og at Filminstituttet samarbejder med eksterne parter om at lave undervisningsmaterialer med tilhørende film. F.eks. med Dansk Røde Kors om undervisningsmaterialet *Børn og krig*, og med Gyldendal om filmgrundbogen *Den korte film*.

Centret er desuden ved at lægge sidste hånd på *Perker dvd-rom*, Filminstituttets første interaktive undervisningsmateriale siden *Filmskatten* i 2002. Ambitionen er at støtte og bidrage til udviklingen af flere interaktive undervisningsmaterialer, da den interaktive vej rummer store potentialer til at kvalificere børns filmforståelse, evne til at analysere og skabe selv.

Skolebioordningen *Med Skolen i Biografen* – et unikt samarbejde mellem Filminstituttet, amtscentre og biografer – har for alvor vundet fodfæste i syv af landets amter – og flere står klar til næste skoleår. 75.000 elever benyttede på denne måde biografen som klasselokale i 2004.

Centret har i samarbejde med amtscentre, skolebibliotekarforeninger, CVU'er og seminarier afholdt 40 kurser i filmpædagogik for i alt 1.800 lærere landet over.

Samarbejdet med Børnekulturens Netværk kan også få stor betydning for kvalificering af formidlingen på en række områder, både i og uden for skolens verden. Forestillingen om at videreuddanne undervisere med en kunstnerisk baggrund, således at deres pædagogiske kompetencer styrkes, er f.eks. attraktiv.

Det samme er forestillingen om at ruste kunst- og kulturformidlere rundt omkring i landet til bedre at kunne møde det unge publikum og deres særlige kulturelle kompetencer: Et nyt børnekulturbegreb er ved at finde sin form, og det vil få afgørende betydning for fremtidens kunst- og kulturformidling.

Nettet og filmen

Filminstituttet har spændte forventninger til samarbejdet med Børnekulturens Netværk omkring indsatsområdet *Børnekultur på nettet*.

Filminstituttet ønsker både at være med til at udvikle flere filmkulturelle veje på nettet og at skabe sammenhæng mellem dem og Netværkets web-initiativ på tværs af kunstarter.

Filminstituttet er også i dialog med de øvrige nordiske filminstitutter for at definere engagementet i et fælles nordisk web-site: *Nordisk netarena for den filminteresserede ungdom* – et initiativ fra Nordisk Ministerråd og BUK.

DR Undervisning har iværksat *DRIL-projektet*, og flere film fra Filminstituttets samling kan nu hentes af skoler fra Filminstituttets hjemmeside.

Filminstituttet samarbejder også med BIB-Cast i Århus, som kører bredbåndsforsøg overfor skoler og biblioteker i området.

Skoler og lærere kan desuden nå størstedelen af Filminstituttets tilbud via undervisningshjemmesiden www.undervisning.dfi.dk.

Cinematket

FILM-X, det interaktive filmstudie i Cinematket i København, er populært. En belægningsprocent på 98 og et besøgstal på cirka 12.000 i 2004 vidner herom. *FILM-X BIO* blev lanceret i starten af 2004, og visningerne af filmklassikere, nye spillefilm og kort- og dokumentarfilm med tilhørende undervisningsmateriale samt filmpædagogiske præsentationer i salen, har skolerne modtaget med stor interesse.

Cinematkets *Børnebiffen* besøges af førskolebørn, og er blevet et fast filmkulturelt indslag i mange børnehavers hverdag. 15.300 helt unge biografgængere så i januar – november 2004 Børnebiffens kortfilmprogrammer. I alt forventes cirka 30.000 børn og unge at besøge Cinematket i 2004 –

hvilket forventes at udgøre minimum 25 % af det samlede besøgstal.

FILM-X-konceptet, og Cinematekets børneprofil i det hele taget, er så unikt, at mange gæster fra forskellige kunst- og kulturinstitutioner i udlandet besøger Cinemateket for at få inspiration.

I 2004 har der eksempelvis været besøg fra Canada, Japan, England, Holland og Sydafrika.

International kulturudveksling

Filminstitutionen præsenterer ofte danske børne- og ungdomsfilm ved internationale filmfestivaler, og mange af vores film henter priser hjem.

Filminstitutionen bliver også i stigende omfang bedt om at præsenterer den danske filmpolitik på børne- og ungdomsområdet i forskellige internationale fora. Særlig interesse vækker bl.a. lovgivning og konsulentssystem, Center for Børne- & Ungdomsfilm og FILM-X. I efteråret har vi eksempelvis præsenteret den danske helhedstænkning på festivaler og ved professionelle branchetræf i Skotland, Sydafrika og Canada (*SuperDanish-festivalen i Toronto*).

Filmvisninger og festivaler

Sommerbio for Børn blev i 2004 afviklet i biografer fire forskellige steder i landet: Kolding, Århus, Odense og København. Nordjyllands Amt bød igen i år amtets yngste børn inden for i amtets biografale via initiativet *Med Rød Stue i biografen* og tjener endnu en gang som et strålende forbillede for resten af landet. Tilstrømningen til både *Sommerbio*, *Med Rød Stue i biografen* og *Børnebiffen* er så overbevisende, at det styrker troen på en mere intensiv indsats over for førskolebørnene.

I samarbejde med Børnekulturens Netværk bliver der mulighed for at kvalificere denne indsats og at tænke og praktisere den på tværs af kunstarterne.

BUSTER Københavns Internationale Børnefilmfestival markerer sig nu, i sit femte år,

som en væsentlig filmkulturel begivenhed – både nationalt og internationalt.

I 2004 blev festivalen udvidet med et konkurrenceprogram for ungdomsfilm: 18.000 så festivalens film, og 400 branchefolk deltog i festivalens seminarer for professionelle. Festivalen var desuden for andet år i træk vært for *New Nordic Children's Film*, og er dermed blevet årligt mødested for den nordiske filmbranche.

En ny festival, *Salaam.dk*, åbnede i 2004 biografale for film med fokus på det flerkulturelle og på integration – et af tidens aller vigtigste temaer.

Samarbejdspartnere

Andre vigtige samarbejdspartnere er bl.a. filmtidsskriftet *EKKO*, som er klart profileret og har et yderst professionelt og kreativt øje for bevægelser og nye betydninger inden for film, medier og undervisning.

Station Next er vokset med filmstudier og nye undervisningsforløb og er et imponerende filmpædagogisk dansk etablerment, med stor gennemslagskraft i både nationalt og internationalt regi.

Det gælder også animationsprojektet *AN/MA*, hvis virke i dansk kultur- og skoleliv har tiltrukket sig opmærksomhed fra udlandet.

Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber fortsætter deres filmkulturelle aktiviteter rundt omkring i hele landet – mange steder er den eneste mulighed for de børn og unge, som ønsker at se andre typer af film, end dem som typisk præger biografernes repertoire.

Børnekulturens Netværk er i løbet af 2004 blevet ny samarbejdspartner. At vi får mulighed for at perspektivere filminstitutionens initiativer for børn og unge i lyset af de andre styrelseres fokus og indsatser, at vi får mulighed for, at samarbejde om konkrete projekter og at koordinere indsatsen, så den tilføres helt nye værdier – det er en stor og vigtig udfordring: Krævende og fascinerende på samme tid.

Kulturarvsstyrelsen

Landets museer har en lang tradition for at lave særlige arrangementer og udstillinger, der er rettet mod børn. Samlet set bruger museerne betydelige økonomiske midler på at formidle kunst og kunsthistorie, kultur- og naturhistorie til børn.

En række museer har desuden aktive skoletjenester, som målretter formidlingen mod undervisningssektoren.

Til at koordinere og udvikle området børn og kulturarv har Kulturarvsstyrelsen nedsat en **tværgående projektgruppe**, der skal sikre en sammenhæng i styrelsens øgede indsats i forhold til børn og unge.

Kulturarvsstyrelsen har støttet **efteruddannelse og netværksdannelse** indenfor kulturformidling. Dertil støttes en række lokale projekter for børn og unge, som dels retter sig mod et øget samarbejde mellem **museer og undervisningssektoren** og dels mod afprøvning af nye metoder i formidling af kulturarv. Kulturarvsstyrelsen støtter i særlig grad udvikling af **digitale formidlingsprojek-**

ter om kulturarv, og der er udarbejdet en rapport med gode eksempler på museernes digitale formidlingstilbud til børn.

Kulturarvsstyrelsen sætter endvidere fokus på **den lokale kulturarv for børn**. For eksempel har Kulturarvsstyrelsen støttet udvikling af projektet *Alle børn har en kulturarv*, der er et nyskabende initiativ, som tager udgangspunkt i *Atlas over byer, bygninger og miljøer for Gentofte Kommune*. Projektet indeholder et digitalt atlas over kulturarv i Gentofte, som synliggør og formidler de historiske fortællinger, der gemmer sig i børnenes fysiske omgivelser.

Kulturminister Brian Mikkelsen har lanceret en særlig dag, som skal sætte fokus på kulturarvens betydning for borgerne og især for børn og unge. Dagen kaldes *Historiens dag* og er planlagt til den 22. maj 2005. Det er Kulturarvsstyrelsen, som tilrettelægger denne dag. I den forbindelse udgiver Kulturarvsstyrelsen i februar 2005 en undervisningsavis om kulturarv til folkeskole og gymnasier sammen med Politiken og Gyldendal.

Museumsprojekter for børn

Kulturarvsstyrelsen har i 2004 støttet en række museumsprojekter for børn. Projekterne er ydet støtte ud fra vurderingen af deres nytteværdi i forhold til udvikling af museernes børneformidling. Derudover er de sammenhængende med Børnekulturens Netværks udmeldinger i handlingsplanen fra februar 2004. Det betyder blandt andet, at de støttede projekter pålægges at viderebringe erfaringer til relevante parter som andre museer, skoler, børnekulturportalen, styrelsen o.a.

Hovedsageligt er det nye initiativer, som kan komme andre museer m.fl. til gode ved at afprøve nye metoder og formidlingsformer, som kan inddrages ved styrelsens videre arbejde med børn og kulturarv.

Flere af projekterne er desuden pilotprojekter for de udviklingsprojekter, som styrelsen vil gennemføre sammen med museer i 2005 og 2006.

- **Koordineringsprojekter**

www.mik.dk er en portal til synliggørelse af museernes permanente tilbud i københavnsområdet. Styrelsen har støttet udvikling af tværgående børnetilbud på "børnesiden", som "gik i luften" den 1. oktober 2004. *www.museumsformidlere.dk* er et digitalt forum for museumsformidlere, som blev oprettet i august 2004 med støtte fra styrelsen. Formålet er at fremme netværk og erfaringsudveksling blandt museumsformidlere.

- **Digitale formidlingsprojekter**

Kulturarvsstyrelsen har ydet støtte til digitale formidlingsprojekter for børn til Naturhistorisk Museum, Aros og Vikingeskibsmuseet. *Alle børn har en kulturarv* forventes gennemført i 2005. Projektet er et nyskabende initiativ, som bl.a. bygger en digital formidlingsside for børn på kommuneatlas i Gentofte.

- **Museer og undervisningssektoren**

Kulturarvsstyrelsen har støttet et projekt i Randers, hvor gymnasium, kunstmuseum og det kulturhistoriske museum arbejder sammen om et forløb med gymnasielever, hvor kulturarv er til debat. Projektet afsluttedes med en regional konference den 27. oktober 2004. Kunstmuseet Køge Skitsesamling har modtaget støtte til et projekt, som engagerer børn i kunsten i byrummet mellem museum, kirke og skole.

- **Uddannelse**

Kulturarvsstyrelsen har desuden støttet Museumshøjskolens *museumsformidleruddannelse*, der er en længerevarende efteruddannelse med særligt henblik på formidling til børn og unge.

Kunststyrelsen og Kunstrådet

Kunststyrelsen har ansvaret for at administrere kunststøtte i Danmark og for at sikre den internationale kulturudveksling, især inden for musik, teater, litteratur og billedkunst.

Styrelsen er i den forbindelse sekretariat for Statens Kunstfond og Kunstrådet.

Oprettelsen af Kunstrådet giver nye og bedre muligheder for et samarbejde med undervisningssektoren og børneinstitutionerne på tværs af de kunstneriske genrer. Rådet prioriterer en særlig indsats for børns møde med professionel kunst, især i folkeskolen, men også i dagtilbud m.fl.

Dette sker i tæt samspil med Børnekulturens Netværk og andre samarbejdspartnere. Først og fremmest kommuner og amter, men også f.eks. Undervisningsministeriet.

Kulturministeriet har siden 2003 placeret det faglige ansvar for Læselystkampagnen i Kunststyrelsen og Biblioteksstyrelsen, og i 2004 blev både Undervisningsministeriet og Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender inddraget i kampagnen.

Nye initiativer

Kunststyrelsen og Kunstrådet viderefører desuden en lang tradition for at støtte børns møde med kunst og for at formidle dansk kunst for børn til udlandet.

Kunstrådet har derfor i sin handlingsplan afsat ca. 37 mio. kr. i 2004-2005 til nye initiativer rettet mod børn og unge:

- **Huskunstnerordningen:** Rådet har givet en række tilskud til ansættelse af kunstnere, der kan fremme børns møde med kunst på skoler, i dagtilbud osv. Ordningen forventes at fortsætte i 2005 i justeret form, og rådet har reserveret 5 mio. kr. til nye tilskud i skoleåret 2005/06
- **Unges møde med kunstnere:** Gymnasier og HF kan søge om tilskud til at få kunstnerbesøg i undervisningen.
- **Kunstnerbesøg på skolerne:** Rådet har afsat

12 mio. kr. i 2005 til at forbedre tilskudene til kunstnerbesøg på skolerne, så det nu også er muligt at få støtte til f.eks. skolekoncerter og forfatterbesøg. Formålet med de nye tilskud er at få flere kunstnere ud på skolerne for at præsentere børn for professionel kunst fra flere kunstarter end hidtil, hvor kun børneteateret har kunnet få tilskud. Børnekulturens Netværk afleverede i november 2004 en rapport til Kunstrådet, der kommer med forslag til, hvordan den nye tilskudsordning kan tilrettelægges.

- **Et turnerende statsensemble for børneteater** har rådet udpeget i 2004: *Theater La Balance* i samarbejde med *Corona Dansteater*, der får et 3 årigt tilskud på 6 mio. kr. årligt.

Ud over bevillingerne til disse nye initiativer har rådets fagudvalg brugt godt 100 mio. kr. i støtte til børneteater, musikskoler, skolekoncerter og børnebøger i 2004.

Musik

På musikområdet har rådets musikfaglige udvalg fortsat den hidtidige linje med et stort engagement i børnekultur og kunst rettet mod børn.

Fagudvalget har i 2004 støttet musikundervisning i musikskoler og på musikalske grundkurser med 10,5 mio. kr., heraf 1 mio. kr. til amternes skolekoncerter. Staten yder desuden 77 mio. kr. i tilskud til musikskolernes lærerløbninger.

Fagudvalget har også støttet institutionerne *Levende Musik i Skolen* og *Karavane*, der arbejder med formidling af musik til børn, med 2. mio. kr. til drift og aktiviteter. Det har i den forbindelse været diskuteret om *Levende Musik i Skolen* kan spille en direkte rolle i formidlingen af professionel kunst til børn, som er en af satsningerne i rådets handlingsplan. Den diskussion er endnu ikke afsluttet.

Litteratur

Kendskabet til dansk børne- og ungdomslitteratur udbredte Kunststyrelsens Litteraturcenter på *børnebogsmesser* i Bologna i april, på Frankfurt Bogmesse i oktober og på BogForum i København i november.

På messerne er netstedet www.childbooks.dk blevet præsenteret, og de mest fremtrædende værker i dansk børnelitteratur er blevet fremvist og diskuteret med udenlandske forlag og andre interesserede.

www.childbooks.dk er desuden blevet udbygget, så det nu er et enestående projekt inden for den ikke-kommercielle børnebogsformidling: Med sine 6 sprog er netstedet et internationalt og meget bredt formidlingsværktøj, der også byder på interaktivitet og litteraturhistorie for børn.

Den danske børnebogsudstilling *World of Wonders / Un Mundo Magico*, som har turneret i England, Irland, Skotland og Spanien i flere år, er nu slidt op.

De sidste rester af udstillingen fandt i foråret sit sidste hvilested i London på National Centre for Research in Children's Literature (NCRCL) og University of Surrey Roehampton samt i Barcelona på kunstsolen Escola d'Art Llotja.

I januar blev *Kulturministeriets Børnebogspris 2003* uddelt til forfatteren Kamilla Hega Holst for bogen *Den sovende sangerinde*, og måneden efter blev *Illustratorprisen 2003* uddelt til illustratør Thomas Balle for hans illustrationer til børnebogen *De fandens mus* med tekst af Eske Matthiesen.

En stor del af den støtte, Kunstrådets Fagudvalg for Litteratur uddeler, går til børnebogsforfattere. I alt blev der i 2004 uddelt 2,5 mio. kr. til børne- og ungdomslitterære aktiviteter og legater.

Teater

På teaterområdet har Kunstrådets Teaterudvalg støttet produktionen af børneteater med 18 mio. kr. i 2004. Det svarer til lidt over 25 % af den samlede teaterstøtte. Yderligere 17 mio. kr. gives i tilskud til kommunernes køb af børneteaterforestillinger.

Børnekulturen har i 2004 haft en markant plads i årets store festival *SuperDanish* i Toronto, som blev arrangeret af det lokale kulturcenter Harbourfront Centre i samarbejde med Kunststyrelsen.

I festivalprogrammet fremhævede Harbourfront Centre børnekulturen som et af de områder, hvor Danmark i særlig grad har noget at byde på, som canadere kan lære af. Programmet omfattede bl.a. skolekoncerter med Klüvers Bigband, og forestillingerne *Ta' Ti Ting* og *Se Mig* af børneteateret Rio Rose. Børnehuset fra Louisiana var også med til at skabe *Gallery Kids* på Harbourfront Centre.

Alt i alt har Kunstrådet i 2004 brugt 125 mio. kr. på børnekulturproduktioner, institutionsstilskud og forestillinger. Det svarer til 29 % af de samlede tilskudsmidler.

Aktiviteter i andre ministerier

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender blev oprettet ved regeringens ministerrokade i august 2004, og dagtilbudsområdet hører nu under det nye ministerium.

I ministeriet er projektet *Kvalitet i dagtilbud – KID* gået ind i sin sidste fase.

Projektet handler bredt om kvalitet i dagtilbud, bl.a. læringstilbud, og har været med til at bane vej for indførelsen af *pædagogiske læreplaner* i dagtilbud.

De pædagogiske læreplaner fokuserer på seks temaer:

- Barnets alsidige personlige udvikling
- Sociale kompetencer
- Sprog
- Krop og bevægelse
- Naturen og naturfænomener
- Kulturelle udtryksformer og værdier.

Loven om pædagogiske læreplaner trådte i kraft i august 2004.

1. januar 2005 forventes alle dagtilbud at have læreplanerne indarbejdet i deres handlingsplaner.

Som en hjælp i arbejdet med læseplanerne vil pædagoger, medarbejdere i forvaltningen og forældrebestyrelsesmedlemmer blive inviteret på konferencer og kurser, der er tiltænkt af en baggrundsgruppe, som Børnekulturens Netværk deltager i.

Undervisningsministeriet

I Undervisningsministeriet har *Kanonudvalget* afleveret en rapport til ministeren, hvor udvalget foreslår en fælles kanon – en liste over udvalgte danske forfatterskaber, som skal være obligatorisk pensum i danskfaget i både folkeskolen og på de gymnasiale uddannelser.

Ideen med kanonen er at sikre, at alle danske elever får kendskab til den danske litterære arv.

Undervisningsministeren har desuden sat fokus på skolefritidsordningerne og muligheden for at indføre indholdsbeskrivelser for den pædagogiske indsats i skolefritidsordninger – som en parallel til de pædagogiske læreplaner i dagtilbudene.

Undervisningsministeren overvejer også en reform af lærer- og pædagoguddannelserne.

Fritidsområdet hører under Undervisningsministeriet, og her er det bl.a. Folkeoplysningsloven, som sætter rammerne for tilskud til foreninger, aftenskoleundervisning m.m. Der findes ca. 14.000 idrætsforeninger i Danmark. En stor del af idrætsforeningernes aktiviteter er rettet imod børn og unge. Det samlede offentlige tilskud til idræt andrager ca. 3,8 mia. kr.

Aktiviteter hos andre samarbejdspartnere

Kommunerne og amterne er væsentlige samarbejdspartnere for Børnekulturens Netværk, og Netværket prioriterer kontakten med disse partnere højt: Erfaringerne viser, at dialogen med kommunerne og amterne er afgørende for videns- og idéudveksling mellem de nationale og de lokale børnekulturaktører – og det er i dette felt, den primære udvikling sker.

Kommunernes Landsforening

Kommunernes Landsforening (KL) er en vigtig samarbejdspartner:

KL sætter – sammen med regeringen - rammerne for den lokale indsats på børneområdet, og KL påvirker kommunernes beslutninger og prioriteringer via sine anbefalinger.

KL har en særlig børnepolitik, der betoner bør-

nekulturens betydning for børns dannelse:

“Hvor dannelse tidligere handlede om at lære børn bestemte roller og værdier, og at lære dem at rette sig efter bestemte normer, handler dannelse i dag mere og mere om at lære børn at danne sig selv og at kunne mestre, at andre handler og tænker anderledes end en selv.”

Børnepolitikken understreger også, at det er vigtigt at sikre børn flere kulturoplevelser end dem, der indgår naturligt i deres hverdag – f.eks. sport, musik, spejder og idræt: “Børn har brug for at opleve hele det kulturelle miljø – fra leg og fritidsaktiviteter, over foreningsliv og indsigt i vores fælles historie, til mødet med den professionelle kunst i fortællinger, drama, musik, dans og billeder”, pointerer KL i sin børnepolitik.

Som noget nyt har KL i forlængelse af deres *Skolerigsdag* med fokus på skolebørn og deres vilkår, indført *Børnetopmøder* med fokus på de 0-6 årige. Begge mødetyper afholdes en gang hver andet år.

Børne- og Kulturchefforeningen

De kommunale forvaltningschefer for børn og kultur viser en stor interesse for det børnekulturelle område, og opmærksomheden fra den kommunale forvaltnings top kan mærkes hos de lokale børnekulturaktører.

På årsmøder og bestyrelsesmøder i Børne- og Kulturchefforeningen arbejder cheferne f.eks. med at fremme kunst og kultur for børn, og i 2003 vedtog foreningen en børnekulturpolitik, hvor de konkluderede, at det nu – efter flere års intensivt udviklingsarbejde – er nødvendigt at sprede erfaringer og modeller ud til de lokale aktører i skoler, institutioner og kulturinstitutioner, som arbejder sammen om børnekulturprojekter.

”Kulturen har en enestående chance for at blive det element, som binder de nye kommuner sammen”, pointerede formand Per B. Christensen på foreningens landsmøde i november 2004:

”Især børnekultur, kulturcentre, biblioteker, musikskoler, folkeoplysning kan komme til at spille en markant rolle. Sammenhængen mellem de forskellige institutioner og skoler kan væve røde tråde i børns liv, som skaber dannelse. Kulturlivet skal derfor have en tæt tilknytning til børne- og ungeområdet”, sagde han.

Børne- og kulturchefernes interesse kan også spores i det stigende antal børnekulturkonsulenter og børnekulturhuse eller børnekulturcentre i kommunerne. Og interessen for at inddrage professionelle kunstnere i daginstitutioner og skoler stiger støt.

Børnerådet

Børnerådets opgave er at tale børnenes sag i den offentlige debat og at arbejde bredt for at sikre de bedst mulige levevilkår for børn. Børnerådet fungerer som et talerør for børn, og de forsøger at være så tæt på børnenes hverdag i deres aktiviteter som muligt.

Børnerådets arbejde tager afsæt i FN's Børnekonvention, som både understreger børns grundlæggende ret til basale fysiske behov som mad, sundhed og bolig, og børns ret til udvikling og medindflydelse.

Andre samarbejdspartnere

Børnekulturens Netværk har desuden et tæt

samarbejde med en række organisationer, som alle arbejder målrettet med børn og kultur på hvert deres specifikke felt:

Levende Musik i Skolen, Teatercentrum, Medierådet for Børn og Unge samt Landsforeningen Børn, Kunst og Billeder.

Samarbejdet handler bl.a. om gensidig sparring, idéudveksling og vidensdeling og bygger videre på organisationernes lange tradition for at arbejde sammen med Netværkets forløbere: *Kulturens Børn* og *Kulturrådet for Børn*.

Flere af organisationerne har desuden dannet et tværfagligt netværk, *Fagligt Forum for Børnekultur*, som også rummer *Dans i Uddannelse* – en nyere organisation, der tilbyder dans til skolerne.

Nye netværk i spil – Børnekulturen mellem det nationale og det lokale

Dorte Skot-Hansen, centerleder, Center for Kulturpolitiske Studier

Børnekulturen som felt

I kulturpolitikken går flere kulturbegreber i spænd, og man kan se diskursen om dens genstandsfelt som en pendulering mellem den snævre, finkulturelle/dannelseskulturelle kultur som kunst og det brede sociologiske/antropologiske *Culture as a whole way of life*. I Kulturrådet for Børns handlingsplan *Med liv og lyst 2000-2001* var der lagt op til

et meget bredt felt, der spændte fra hverdagslivets kultur til finkultur. Men i konkret kulturpolitik er det nødvendigt at afgrænse feltet, så det ikke bliver alt, hvad der rør sig i børnenes hverdag, der kaldes kultur, eller at det bliver lig med 'trivsel' eller 'velfærd'. Kultur er et aspekt af børnenes liv, men dækker ikke det hele!

I *Formidlingens Kunst*, Handlingsplan for Børnekulturens Netværk 2004-2005, er det *mødet*, der står i centrum. Børnekulturens Netværk skal "være med til at give børn mulighed for at møde alle kunstarter på lige fod og arbejde for at øge og forbedre børns muligheder for at lære om kulturarven og møde historien på museerne". Nu er der ikke længere tale om kvalificering af hverdagskulturen, men at "mødet med kunst og kultur kan blive en naturlig del af børnenes hverdag". Pendulet er svunget den anden vej, både som et udtryk for tidsånden, men også som en reaktion på, at man i begejstringen for det lokalt- og hverdagslivsforankrede kulturliv nok havde undladt at stille krav til især de statsligt forankrede kultur- og kunstinstitutioners formidling til børn.

Med formidlingen i centrum er det nu kultur *for* børn, der lægges vægt på, samtidig med at feltet synes at indskrænkes til de "klassiske" kunstarter plus kulturarven. Hvor er kulturen *med* og *af* børn, som har været en fast bestanddel af børnekulturens mantra de sidste 30 år, blevet af? Er interessen for børns deltagelse og egenkultur forsvundet eller overladt til lokal forvaltning? Er feltet blevet defineret for snævert på det statslige niveau?

Æstetisk oplevelse som indgang

Frem for at tale om det snævre eller det brede kulturbegreb kunne man i stedet vælge at bruge den *æstetiske oplevelse* som indgang til børnene i de mange forskellige sammenhænge, de bevæger sig i i hverdagen. Den æstetiske oplevelse tager sit udgangspunkt i synet på kunsten som en form for udforskning, der er dybt menneskelig og meningsfuld, og som findes hos alle børn og voksne, ikke kun hos de få talenter. Den æstetiske oplevelse kan vi få, når vi selv synger, danser eller udfolder os kreativt på mange planer. Den 'professionelle' eller 'høje' kunst er simpelthen en mere intens, destilleret og meningsfuld udgave af denne bredt eksisterende æstetiske impuls.

Samtidig kan man finde den æstetiske oplevelse i mange andre sammenhænge end i de traditionelle børnekulturelle områder som billedkunst, teater, musik, litteratur og film. Den findes også som den æstetiske dimension af rap og breakdance, i nye konvergerede multimedier, i spil og på nettet. Og hvad med kulturarven – er den også en æstetisk oplevelse? Ja, hvis man vælger at lægge vægt på det narrative aspekt, at se den som en fortælling med vægt på oplevelse og erkendelse frem for indlæring, sådan som ny formidlingsteori lægger op til.

Børnekulturfeltet kan så defineres som den professionelle kunst og kultur *for* børn og de æstetiske processer, hvor det handler om kultur *med* børn, sådan at den æstetiske dimension bliver berøringsfladen på tværs af sektorer og institutioner. I mødet med den professionelle kultur styrkes børnenes egen kultur – kultur *af* børn. Her finder de råstoffet til kreativitet og fantasi. På denne måde kan ringen sluttes, og kunst og kultur bliver ikke et reservat, men et *aspekt* af alle børns hverdagsmiljøer.

Vedligeholdelsen af denne fødekæde kræver et intensivt samarbejde lokalt og nationalt, på tværs af sektorer med strategiske alliancer både i det organiserede og ikke-organiserede kulturliv. Men hvordan forankres dette i kulturpolitikken? Her er det relevant at spørge, om udviklingen af kvalitet, forstået som styrkelse af børns oplevelsesmæssige potentiale gennem æstetiske udfordringer, kan kombineres med en organisatorisk model, der bygger på netværk med aktører med forskellige syn på og forudsætninger for at arbejde med børnekultur? Og hvordan forankres politikken både opad og nedad?

Netværksstyring i kulturpolitikken

Netværk er blevet et mantra i såvel private virksomheder som i offentlige forvaltninger og organisationer. Netværk skal løse de problemer, som en stærk mål-middel styring ikke har kunnet løse i komplekse sammen-

hænge. Kulturfeltet – og ikke mindst børnekulturfeltet – er et felt præget af mangfoldighed og kompleksitet. Det egner sig ikke til en stærk styring ovenfra, sådan som det oprindelig lå i tanken om *demokratisering af kulturen*. Her skulle staten med kommunerne som redskab formidle dannelseskulturen til alle. På børnekulturens område betød det satsning på kultur *for børn* baseret på et universelt kvalitetsbegreb.

Men heller ikke en ren bottom-up styring, som lå i ideen om det *kulturelle demokrati*, er en velegnet strategi. Her var ideen, at folk selv skulle definere, hvad der var kultur for dem, mens det offentlige, dvs. kommunen, udelukkende skulle stille rammer til rådighed i form af medborgerhuse, musikøverum eller andre muligheder for udfoldelse. For børnenes vedkommende betød det satsning på kultur *af børn* med børnenes egen kreativitet i forgrunden. Det var processen, ikke produktet der havde betydning, samtidig med at kvalitetsbegrebet blev relativiseret. Svaret hed nu: "Og hvad synes du selv?"

Netværksstyring en ny model, der i højere grad passer til styring af et område, der i princippet er ustyrligt. Det er nu hverken "staten" eller "folket", der entydigt sætter dagsordenen for, hvad der er god kulturpolitik. Kulturområdet udvikler sig snarere i en proces, der kan kaldes for en *demokratisk kulturu udvikling*. Kvalitet ligger nu ikke som en på forhånd given kvalitet ved produktet, men en kvalitet, der viser sig i brug. Det er det, den uddannede og kompetente kulturformidler kan: Vurdere kvalitet som et samspil mellem det æstetiske produkt og brugen af det.

Man kan tale om et *refleksivt kvalitetsbegreb*, der anerkender en mangfoldighed af kulturer uden at underkende eksperter eller formidlerens rolle i processen. Her foregår

udviklingen som et samspil mellem det lokalt forankrede kulturlivs behov med børnene i centrum, det professionelle børnekultur- og kunstlvs udfordringer og politikernes vilje til at aflæse og sammenfatte disse komplekse processer i en mere overordnet børnekulturpolitik – forhåbentlig kædet sammen med økonomiske ressourcer.

I *netværksmodellen* er der således ikke tale om en top-down-styring og heller ikke en bottom-up, men begge dele. Der er ikke tale om et val mellem de to perspektiver, men de supplerer hinanden. Modellen er især velegnet til situationer, der er karakteriseret ved:

- Komplekse problemstillinger
- Processer, hvor målene er genstand for forskellige forståelser og fortolkninger
- Hvor det er svært at "måle", om beslutningerne er gennemført
- Hvor udførelsen sker langt fra det øverste politiske beslutningsniveau

Disse "pinde" passer i høj grad til børnekulturfeltet på lokalt plan, der gerne foregår langt fra toppen i det politiske hierarki. Det udspringer sig i børneinstitutioner og skoler, i kulturinstitutioner, på legepladser, bag computerskærme og alle mulige andre steder, som kan være usynlige for det utrænede øje. Det er ikke én officielt blåstemplet børnekultur, der implementeres fra oven, men en mangfoldighed af udtryk, der skal have mulighed for udfoldelse. Og det er de voksne, der er tæt på børnene i hverdagen, der skal bidrage til børnekulturens udfoldelse samtidig med, at de selv bliver udfordret af professionelle kunstnere og børnekultur'eksperter'. Processen har ingen afslutning, man bliver aldrig færdig.

Børnekulturkonsulenten i et krydsfelt

Kan netværksstyring fungere uden at der er en børnekulturkonsulent som omdrejningspunkt? Det er svært at forestille sig netværksmodellen fungere uden en person, som på én gang kan fungere som initiativtager, igangsætter og bagstopper uden at sætte sig på processen.

Men børnekulturkonsulenten er meget mere end det. Hun er den der skal kanalisere de ønsker og behov, der opstår nede fra i systemet, til de ansvarlige i forvaltning og på det politiske niveau, og hun skal samtidig formidle de mere eller mindre formulerede forventninger oven fra til aktørerne i mar-ken. Faktisk er hun den eneste person, der har adgang til begge verdener, og på den måde kan hun siges at være en slags "libero" på banen. Men rollen er endnu mere kompliceret end som så, og børnekulturkonsulenterne opererer generelt i et krydsfelt med mange forventninger.

Det stiller særlige krav til konsulentens evne til at navigere i et krydsfelt mellem staten, kommunen, fagfolk og den lokale børnekultur.

I forhold til *staten* er hun den, der skal føre de statslige mål og visioner ud i livet. Ikke sådan, at der er en bestemt på forhånd fastlagt plan, men hun skal snarere videreføre den ånd, der ligger i den til enhver tid gældende børnekulturpolitik og motivere kommunen til at prioritere børnekulturen. Hun skal derfor være godt orienteret om de målsætninger, der findes på statsligt plan, og formå at oversætte dem til en lokal kommunal virkelighed.

I forhold til *kommunen*, dvs. både i forhold til forvaltning og politikere, er hun "eksperten", der skal fremlægge ideer til og argumentere for styrkelsen af børnekulturen. Hvis kommunen udarbejder en egentlig børnekulturpolitik, skal hun fungere som kontaktleddet mellem behovene fra den lokale børnekultur og de politiske processer.

I forhold til *børnekulturen som felt* skal hun orientere sig om udviklingerne på feltet, både på det mere teoretiske plan, hvor børnekultureksperterne diskuterer kvalitetsbegreber og paradigmer for børnekulturen, og

desuden følge med i det professionelle børnekulturlivs tilbud. Hun skal så at sige borge for kvaliteten af det ude fra kommende input til det lokale kulturliv, sådan at de relativt få midler kan få størst mulig effekt på længere sigt.

I forhold til *den lokale børnekultur* skal hun gerne inspirere, men også i høj grad lytte, og ikke mindst finde den højeste fællesnævner inden for alle de aktiviteter, der igangsættes på børnekulturområdet. Hun skal ikke gennemtvinge én bestemt kvalitetsopfattelse, men snarere sætte en kvalitetsdiskussion i spil. Samtidig skal hun stimulere de lokale kræfter til at trække på hinandens ressourcer og se på, hvad andre kan. Og hun skal prøve at få de ideer, der kommer nede fra til at vokse.

Den lokale og regionale børnekulturpolitik har uden tvivl fået et markant løft med etableringen af børnekulturkonsulenter. Evalueringerne af både de regionale og de lokale børnekulturkonsulenter har vist, at de har haft en positiv indflydelse på etablering og kvalificering af børnekulturnetværk og for synliggørelsen af børnekulturen i forhold til det politiske plan.

Børnekulturens Netværk – central styring eller netværksstyring?

Konsulenterne er en del af det netværk, som *Børnekulturens Netværk* skal styrke og udvikle. Som sådan kan det nationale netværk ses som en overbygning til det lokale niveau, hvor det skal kvalificere feltet gennem rådgivning, vidensdeling og dokumentation. Men strømmen skal også gå den anden vej: Gennem samspillet med de lokalt forankrede konsulenter kan Børnekulturens Netværk løbende få opdateret sin viden om lokale udviklinger og behov. Denne reflektive proces er et grundvilkår for netværksstyring og for gennemførelsen af strategien for en demokratisk kulturudvikling.

Ser man nærmere på Børnekulturens Netværks konstruktion og opgaver, ligner det knap så meget et frit idéudviklende og igangsættende netværk som et organ til implementering af statslig politik. De fire medlemmer er embedsmænd/fagfolk fra de store styrelser i dansk kulturpolitik: Biblioteksstyrelsen, Kulturarvsstyrelsen, Kunststyrelsen og Det Danske Filminstitut.

Styregruppen, som tager stilling til og godkender netværkets handlingsplaner og budgetter, består af direktørerne fra disse insti-

tutioner, og de skal desuden sikre, at der er overensstemmelse mellem den enkelte institutions målsætninger og initiativer på det børnekulturelle område (som beskrevet i institutionens resultatkontrakt med Kulturministeriet) og Netværkets arbejde. Endelig fremgår det af oversigten over Netværkets opgaver, at det ud over ovennævnte opgaver, skal "iværksætte og gennemføre særlige satsninger og initiativer til forbedringer på området på baggrund af ministerens beslutning herom".

Vi har her bevæget os langt fra den mere eller mindre selvbestaldede og selvsupplerende *Arbejdsgruppe om Børn og Kultur*, der i mere end 25 år dannede rammen om en lang række ildsjæles arbejde for at forbedre børnekulturens vilkår. Gruppen arbejdede entusiastisk, men fik på grund af sin noget marginaliserede stilling i forhold til Kulturministeriet aldrig egentlig politisk opbakning eller et realistisk budget at arbejde med. Børnekulturen fik nok mål og retning, men ikke den store gennemslagskraft.

Konstruktionen er også meget forskellig fra den tidligere regerings flagskib *Kulturrådet for Børn*, som skulle omsætte regeringens politiske program *Børn og kultur* til handling

i samarbejde med de mange forskellige aktører i kulturlivet og i børns hverdag. De ni medlemmer af rådet, der var udpeget af ministeren og kunstrådene, dækkede børnekulturen bredt og var, hvad man i bedste forstand kan kalde 'eksperter' på feltet. Men trods de mange og ofte spændende tiltag Kulturrådet for Børn fik iværksat i sin relativt korte levetid, fik det på grund af de mangeartede dagordener ikke sat varige aftryk i love eller i andre mere permanente statslige finansieringsmuligheder.

Det er nu et lille, tæt netværk af fagfolk/embedsmænd knyttet til de statslige styrelser, der skal fungere som "kulturministerens rådgivende organ for børnekultur". Man kunne kalde det en letvægtsstruktur bestående af de 'tunge' drenge i dansk (børne)kulturliv. Ønsker man at styrke og ikke mindst forpligtige de statsligt støttede institutioner i forhold til *Formidlingens Kunst* og at arbejde for at få netop disse aspekter af børnekulturen forankret i lovgivning og i mere gennemarbejdede, permanente støtteordninger, er konstruktionen nok ikke så ringe endda. Tiden er kommet til at forankre og økonomisk sikre de mange glimrende formidlingsprojekter, der har været gennemført. Modellerne er afprøvede, og vi ved, at det fungerer med levende musik i skolerne, dans på skemaet, børnehavekoncerter og børnebiffer.

Men man kan diskutere, om der er tilstrækkelig bredde og kunst- og kulturfaglig ekspertise inden for netværket til at belyse behovet inden for børnekulturen som sådan.

Er det f.eks. tilstrækkeligt, at hele kunstområdet dækkes med ét medlem fra Kunststyrelsens sekretariat? Og hvor er arkitektur, design og multimedier i dette billede? Er der faglige og administrative ressourcer til at gå ind i det krævende arbejde med rådgivning, vidensdeling og dokumentation inden for hele det komplekse felt, børnekulturen dækker? Og ikke mindst: Hvordan sikres tråden til det lokale niveau?

I lyset af strukturreformen

Set i lyset af de nye mønstre, der skal etableres i forbindelse med strukturreformen, er det vigtigt at fastholde og udvikle Børnekulturens Netværk, som det navnet implicerer: Et netværk, der både forgrener sig indad i det statslige system og udad i forhold til det lokale niveau, gerne med børnekonsulenter og andre regionale og lokale ressourcepersoner som omdrejningspunkter. Er målet at udvikle en ny, demokratisk kulturpolitik, der bygger såvel på kvalitet som på mangfoldighed, er der behov for en fastholdelse og styrkelse af samspillet mellem det nationale og det lokale niveau.

Går strømmen kun den ene vej, er vi tilbage i den envejs-model, som strategien om demokratisering af kulturen var udtryk for. For netværksstyring betyder ikke styring *af* eller *gennem* netværk, men styring *ved* netværk i den forstand, at det politiske niveau tager netværkene alvorligt som samarbejdspartnere. Netværkene skal fungere som frie idéudviklere og igangsættere, men de skal ikke erstatte kulturinstitutioner eller professionelle formidlere. Netværk supplerer, men erstatter ikke en offentlig kultursfære.

5 kriterier for succes i en netværksorganisering

- **Kompetence**
at deltagerne er gode til det, de hver især gør
- **Kooperation**
at deltagerne samarbejder frem for at konkurrere
- **Konsensus**
at der er enighed om de fælles mål
- **Kommunikation**
at deltagerne deler viden og er åbne over for andres ideer
- **Kvalitet**
at alle deltagerne lægger vægt på kvalitet i det, netværket har som mål

3

Hvad er der brug for?

Børnekulturen Netværk har i sin handlingsplan beskrevet sin vision:

- *Alle børn skal møde kunsten*
- *Alle kulturinstitutioner skal deltage*
- *Alle kunstarter skal inddrages.*

Visionen handler om de helt overordnede intentioner, Netværket har med sit arbejde. Derfor rummer den – både på kort sigt og på langt sigt – en lang række af udfordringer og opgaver.

Alle børn skal møde kunsten

Børn i alle aldre

Netværket har som et af sine indsatsområder valgt **Formidling til små børn**, fordi der er behov for flere og mere varierede kulturtilbud til de mindste.

Samtidig stiller denne aldersgruppe særlige krav til formidlingen: Mere fokus på måden, vi formidler kultur til små børn på, er nødvendig, hvis de mindste skal få et godt udbytte af de kulturelle tilbud, vi giver dem.

Netværkets fokusgruppe på området efterlyser dokumentation og mere viden om, hvilke former for formidling, der gør indtryk på små børn, hvilket udbytte børnene kan få af de kulturelle tilbud, og hvad de gode tilbud betyder for dem.

Fra flere sider er Netværket blevet spurgt, om der i dag er kunst- og kulturtilbud nok til de 12-16 årige. Netværket vil derfor undersøge de store børns behov nærmere.

Børn over hele landet

Mange kommuner i landet er optaget af de nye muligheder, den kommende kommunalreform åbner for kulturen.

Det er vigtigt at sikre børn og børnekultur en markant plads i de nye kommuner. Kommunerne bliver større og får dermed bedre mulighed for at skabe rammer, der giver alle børn alle steder i landet adgang til et varieret udbud af kunst og kultur.

Netværkets kommende børnekulturwebsite vil sikre alle børn i landet virtuel adgang til kunst, kultur og kulturarv – også de, som bor i områder, hvor der er langt til de fysiske kulturtilbud.

Børn skal inddrages i processen med at udforme det nye website, og Netværket vil stimulere skoler og institutioner til at bruge nettet som indgangen til kulturen.

Alle kulturinstitutioner skal deltage

Børn er tænkt med ind i kulturlivet i en grad, vi ikke før har oplevet. Blandt andet fordi kulturministeren stiller krav om, at børn skal være et fokusområde i alle de kontrakter, han indgår med kulturinstitutionerne og de kulturelle styrelser.

Nogle institutioner har i forvejen stor erfaring i at tænke i børneaktiviteter, andre skal nytænke og prøve nye former for indsatser af. Derfor er der et stort behov for vidensdeling, inspiration og støtte og vejledning til konkrete tiltag og forsøg.

Netværkets parter – de fire styrelser – arbejder med hver sine initiativer i deres egne kulturinstitutioner, men der er også behov for flere initiativer, der går på tværs af institutionsformer. Derfor vil Netværket gøre en særlig indsats for at rådgive, inspirere og vidensdele om initiativer på tværs. Bl.a. ved at skabe netværk både inden for samme type kulturinstitution og på tværs af de forskellige typer institutioner.

Der er også behov for nye lokale netværk på tværs af skoler, dagtilbud og andre fag og sektorer, da et tværgående netværk i kommunen fremmer vidensdeling, inspiration og en sammenhængende hverdag til gavn for børn, kunst og kultur.

Netværkets fokusgruppe, der arbejder med **Kvalificering af formidlere**, er opmærksomme på de forskelligartede kulturinstitutioners forskellige muligheder for formidling, og hvordan de hver især kan kvalificeres. På længere sigt arbejder fokusgruppen på at skabe tværfaglige uddannelsesforløb.

Alle kunstarter skal inddrages

Skal Netværket opfylde denne vision, kræver det en stor indsats at udligne de aktuelle uligheder i børn og unges muligheder for at møde de forskellige kunstarter.

Netop nu ser mulighederne sådan ud:

- Teater/drama oplever skolebørn takket være teaterrefusionsordning.
- Musik indgår i skolernes undervisningen og børnehavekonserter vinder indpas i øjeblikket. Den klassiske musik er desuden kommet i fokus via *Musikalsk fødekæde* og talentplejen, og via musikskolerne har musik også en fast plads i skolebørnernes fritid.
- Kunstmuseerne giver skolebørn gratis adgang, og mange har gode skoletjenester.
- Filmtilbud til skoler og børnehaver vinder frem – *Med Skolen i Biografen* og *Rød stue i biografen*
- Litteratur møder skolebørn i danskundervisningen, og børns møde med litteraturen i fritiden fremmes gennem *Læselyst-kampagnen*. *Børnehavebiblioteker* vinder også indpas i øjeblikket.
- Dans tilbydes både som forestillinger gennem *Danserotation* og som undervisning gennem *Dans i Uddannelse*.

- Kunstrådet har etableret tilskudsordninger til at få kunstnere fra alle kunstneriske genrer ud på skolerne og daginstitutionerne på enkelt dagsbesøg og i længere undervisningsforløb.

Selvom udviklingen over en bred kam er positiv, mangler der sammenhæng mellem tilbudene, og der er store skævheder i de forskellige kunstarters mulighed for at få økonomisk støtte til børneaktiviteter.

En vigtig udfordring for Netværket er at skabe mere sammenhæng, så der hverken opstår utilsigtede huller i udbudet af børnekulturaktiviteter eller ubegrundede forskelle i de forskellige kunstarters muligheder for at komme i nærkontakt med børnene.

Derfor vil Netværket gå udbudet af børnekulturaktiviteter efter i sømmene og vurdere hvilke kunstarter, der har brug for en opprioritering eller en udvikling af nye tiltag.

Fokusgruppen, der arbejder med **Mødet med den professionelle kunstner**, vil også sætte fokus på at sikre børn mulighed for at møde alle kunstarter.

Inspiration fra dialogseminarerne

Børnekulturens Netværk afholdt fire dialogseminarer i foråret 2004, hvor 450 lokale samarbejdspartnere deltog. På seminarerne indsamlede Netværket deltageres ønsker og behov samt forslag til opgaver for Netværket inden for hvert af de fem indsatsområder. Fokusgrupperne har siden inddraget dem i deres arbejde.

Mødet med den professionelle kunstner

Ønsker:

- Mere samarbejde mellem museer, kunstnere, skoler og institutioner.
- Et tilbud til skoler og dagtilbud om at få professionelle kunstnere ud i hverdagen. Alle børn skal desuden møde alle kunstarter i skolen, og der bør gives refusion på alle kunstarter. Kunst og kultur skal også indgå i undervisningsplanerne, de musiske fag skal opprioriteres i skolen, og der skal udvikles undervisningsforløb som kurser og filmlejrskoler.
- En lokal og central politik, som f.eks. udmøn-

tes i puljer til projekter, hvor barnet får mulighed for at møde professionelle kunstnere.

Netværkets opgaver:

- Netværket bør lave flere dialogmøder, og udarbejde guides og vejledninger om mødet med den professionelle kunstner, og om hvordan man skaber og vedligeholder et netværk.
- Netværket bør også skrive nyhedsbreve, udvikle en kunstnerdatabase, sætte pilotprojekter i gang, erfaringsopsamle, vidensdele osv.

Behov for rådgivning og vejledning

Antallet af telefoniske og skriftlige henvendelser til Netværket stiger støt, og der er behov for at sætte Netværkets rådgivning i system og f.eks. supplere den med et kontaktnetværk af personer inden for og uden for Netværket, der rådgiver og vejleder om hvert sit specifikke område.

Der er også behov for, at Børnekulturens Netværk tilbyder rekvireret rådgivning, som bør sættes i gang i 2005, hvis Netværket skal honorere kommunernes stigende behov for rådgivning, når den nye kommunestruktur træder i kraft.

Behov for vidensdeling og dokumentation

Netværkets hjemmeside skal udvikles og gøres mere levende, så den på en let og overskuelig måde giver et overblik over Netværkets aktuelle aktiviteter.

Hjemmesiden skal også kunne bruges som genvej til Kulturministeriet og Netværkets parter ved at inddrage eller henvise direkte til børnekulturelle aktiviteter i ministeriet og styrelserne.

Netværket skal hele tiden være på forkant med at vedligeholde og udvikle Børnekulturportalen, så den kan dække det behov, den stadig voksende brugergruppe har for at få overblik, viden og inspiration.

Flere seminarer og konferencer var et stort ønske blandt deltagerne i dialogseminarerne. Behovet er stort for både tværfaglige og tværsektorielle konferencer og for mere spe-

cifikke faglige seminarer og konferencer. Netværket bør også afholde regelmæssige møder med Kulturministeriets institutioner med udveksling af erfaringer, inspiration til nye initiativer og debat om mål og midler i arbejdet med børn og kultur.

Netværket udgav handlingsplanen *Formidlingens Kunst* i februar 2004, og den har siden sat tydelige spor også uden for de styrelser, som er parter i Netværket.

Kommunerne og amterne har f.eks. ladet sig inspirere af visionen og indsatsområderne, og det er tydeligt, at mange på lokalt plan arbejder i samme retning.

Der er behov for, at Netværket løbende udgiver publikationer, som kan inspirere til nye aktiviteter gennem både brede og smalle faglige fokus.

Formidling til små børn

Ønsker:

- Kunst og kultur skal være et obligatorisk punkt i daginstitutionernes virksomhedsplaner, flere kunstnere og mere kunst skal ud i institutionerne, og flere børn skal ud at opleve mere kunst og flere museer. Refusionsordningen skal gælde alle kunstarter.
- Kulturskoler for små børn, obligatoriske musiske fag på grunduddannelserne, og efteruddannelseskurser i formidling til små børn.
- Flere muligheder for at eksperimentere og udvikle utraditionelle aktiviteter på tværs som landsdækkende *Dannelseskaravaner* og *Tusindkunstprojekter*, der får kommunerne til at føle sig mere forpligtede på den lokale børnekultur. I alle projekter bør der være aktiviteter med fokus på familien

og på de lokale etniske minoriteter.

- En markedsplads på nettet for alle kunstarter og kulturformer samt mere forskning og en forskningsdatabase om kulturformidling til små børn.

Netværkets opgaver:

- Skrive nyhedsbreve, sætte inspirerende fyrtårnsprojekter i gang, evaluere alle aktiviteter, udstikke retningslinjer og vejledninger i hvordan man gør, lave temadage, udvikle kurser og sikre en ligeværdig undervisning i alle kunstarter på seminarerne.
- Kulturformidlerne ønsker også flere projekter for etniske mindretalsgrupper, og opfordrer Netværket til at skabe og støtte etniske netværk.

Behov for samarbejde med andre ministerier

Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender er for tiden stærkt optaget af at implementere pædagogiske læreplaner i dagtilbudene. Netværket deltager i en baggrundsgruppe, som tilrettelægger uddannelse og temadage for dagtilbudene, og der er behov for et samarbejde mellem ministeriet og Børnekulturens Netværk i implementeringen af de børnekulturelle elementer, som de pædagogiske læreplaner indeholder.

Undervisningsministeriet har særligt fokus på læreruddannelsen og pædagoguddan-

nelsen. Begge uddannelser har stor relevans for børns muligheder for at opleve kunst og kultur i hverdagen, da lærere og pædagoger er primære formidlere i børns hverdag. Et andet fokus er skolefritidsordningerne:

Undervisningsministeriet vurderer i øjeblikket deres kvalitet og de krav, der stilles til dem.

Der er derfor behov for, at Netværket går i dialog med Undervisningsministeriet om lærer- og pædagoguddannelsernes indhold og om børns mulighed for at opleve kunst og kultur i deres skolefritidsordning.

Behov for samarbejde med amter og kommuner

Det er tydeligt, at flere og flere kommuner og amter er interesseret i at give plads til mere kunst og kultur i børns hverdag: Mange lokale nøglepersoner efterlyser f.eks. et netværk, som kan koordinere de lokale børnekulturtiltag.

Ca. 70 % af de kommuner, der har deltaget i de forsøgsordninger med børnekulturaktiviteter, som *Kulturrådet for Børn* satte i gang, arbejder videre med de samme aktiviteter og ideer.

Flere har også sat nye aktiviteter i gang, og alle projektdeltagerne har i dag en forankret viden om, at børnekultur er en nødvendig

dimension i børns liv og i kommunens hverdag.

Nye kommuner kommer stadig til, og der er en stigende tendens til, at kommunerne inspirerer hinanden til aktiviteter og vidensdeling.

Der er også en tendens til, at især de større bykommuner prioriterer at udvikle børnekulturområdet: En større kommune har et bedre grundlag for at sætte flere forskellige børnekulturaktiviteter i gang end en lille. Samtidig er børnekulturaktiviteterne et led i en strategi, der skal gøre kommunerne så

Kvalificering af formidlere

Ønsker:

- Bedre mulighed for at udveksle ideer på tværs af sektorer og fag. F.eks. via regionale og nationale seminarer, forskerseminarer og tværfaglige seminarer.
- Årlige netværksmøder og flere dialogseminarer, et bedre samarbejde mellem skoler og kulturinstitutioner.
- En mere formel formidleruddannelse som museumsformidleruddannelsen, der bør fortsætte (evt. en diplomuddannelse).
- Kunstnerkurser med kunstnere som undervisere eller deltagere.
- Løbende og tilbagevendende kurser, både faglige og tværfaglige, som indeholder både teori og praksis, og hvor man både lærer mere formidlingsteknik og mere generelt om børn og om barndommen.

Netværkets opgaver:

- Netværket skal gøre en indsats for at skabe politisk velvilje og bevågenhed for børnekulturen, lokalt, regionalt og nationalt.
- Netværket skal arbejde for en mere ligeværdig behandling af alle kunstarter. Netværket skal på mange planer arbejde sammen med uddannelsesinstitutionerne og Undervisningsministeriet.
- Netværket bør bruge kulturformidlerne som sparringspartnere i arbejdet med at modeludvikle og etablere en vidensbank, generere ny forskning, samle forskningsresultater og etablere en forskningsdatabase.

attraktive som muligt for børnefamilierne og den veluddannede arbejdskraft, der foretrækker at bo i områder med et stort kulturudbud.

Netværket regner med, at kommunalreformen vil sætte endnu mere gang i udviklingen af den lokale børnekultur, fordi der vil komme færre men større kommuner. Det giver stordriftsfordele plus et større og bredere publikumsunderlag for en bred vifte af kulturtilbud, som giver børn mulighed for at opleve mange forskellige former for kunst og kultur.

Børne- og Kulturchefforeningen peger på, at kulturen kan være det element, som binder de nye storkommuner sammen: "En vigtig kommunal opgave er at skabe større sammenhæng i børn og unges liv og hverdag. Og mere samarbejde og større sammenhæng mellem skoler, dagtilbud, musiske skoler, biblioteker, museer og andre lokale kulturinstitutioner, foreninger, idrætsforeninger osv. vil skabe større sammenhæng i børns liv samtidig med, at det vil kvalificere deres indlæring og give dem mulighed for selv at skabe og bidrage til kultur."

Derfor er der brug for, at Børnekulturens Netværk rustet sig til rollen som central sparringspartner for de nye kommuner og på længere sigt etablerer en struktur for samarbejdet, der matcher det nye kommunale Danmarkskort.

"Med det æstetiske som kulturel optik ophæves afgrænsningen til de almene kultursystemer og deres kultur-, kunst- og kvalitetsbegreber. Kultur er kultur, kunst er kunst, kvalitet er kvalitet og der er bestandige diskussioner, men ingen undtagelser – heller ikke for børn."

Beth Juncker

Børnekultur på nettet

Ønsker:

- Flere penge til at udvikle websites, som børn kan bruge aktivt. F.eks. hvor de kan skrive, være redaktører og deltage på andre måder.
- Aldersopdelte websites og portaler for børn og unge, f.eks. en landsdækkende portal om kunst og kulturhistorie.

Netværkets opgaver:

- Netværket skal styre websites, opsamle erfaring, formidle viden, rådgive, koordinere, producere nyhedsbreve og skaffe økonomi.

International børnekulturudveksling

Ønsker:

- International børnekulturudveksling, vidensdeling om forskning i andre lande samt puljepenge til international udveksling og besøg i andre lande.

Netværkets opgaver:

- Netværket skal formidle kontakt til kulturinstitutioner i udlandet, etablere en database over initiativer og projekter, og koordinere aktiviteter på området.

Børnekultur – fra klassifikation til begreb

Beth Juncker, professor, Danmarks Biblioteksskole

Spørger man, hvad børnekultur er, kommer svaret prompte: kultur for børn, kultur med børn og kultur af børn! Alle, der arbejder professionelt med børn, kan det. Alle ved, at svarets to første kategorier dækker over en bred klassifikation af de kulturtyper, der i dag henvender sig til børn – klassiske og moderne medier og musiske aktivitetstilbud. De færreste ved, hvad den sidste kategori, kultur af børn, dækker, men svarene peger i retning af børns egne tegninger og billeder, historier og fortællinger, sange og musik, teater- og danseforestillinger. De produkter, musiske processer kan resultere i, med andre ord.

Spørger man til de samme menneskers børnekulturbegreb, ville de mene, at de allerede havde svaret. Klassifikationen har i praksis fået status som børnekulturbegreb. Det er den ikke. Et begreb er et arbejdsredskab. Det

afgrænser det felt, der arbejdes med, fra andre felter, og det bestemmer den tilgang, optik, feltet skal/kan betragtes med. Skal man forske og undervise i børnekultur, skal man formidle, afstikke kulturelle handlingsplaner og kulturpolitikker, så er et børnekulturbegreb uundværligt som arbejdsredskab. Lige nu står vi i en situation, hvor det begreb, der i starten af det 20. århundrede blev udviklet i forhold til formidling af børnelitteratur, og som i sidste del af århundredet blev anvendt som grundlag for valg, vurdering og formidling af de mange nye gener, medier og kulturtyper, der siden kom til, er forældet. Det er ikke længere egnet til at udvikle praktisk formidling med.

Klassifikationen to begreber

Ophøjelsen af de 3 K'er, kultur for, med og af børn, til praksisbegreb giver et billede på de problemer, situationen uden et up-to-date

børnekulturbegreb skaber. De to første kategorier hænger sammen, de bygger på det gamle børnekulturbegreb, der definerer børnekultur som en enhedskultur og betragter relationerne mellem børn og kultur som en undervisnings- og læringsrelation. Den sidste kategori, kultur af børn eller børns kultur, sprænger både klassifikationen og dens forståelsesgrundlag. Den bygger på et andet børnekulturbegreb, der forudsætter, at børn er i kultur, og ophæver dermed både synet på børnekultur som en enhedskultur og forståelsen af relationen børn og kultur imellem som en undervisnings- og læringsrelation. Der er endnu ikke almen konsensus om, hverken forskere eller formidlere imellem, hvordan relationen så bestemmes, hvor den henter sine filosofiske og teoretiske forudsætninger fra og hvilke konsekvenser, det kan få, for praktisk formidling.

Vi står altså med et traditionsfyldt begreb, der gennem hele det 20. århundrede har styret og udviklet praksis, som både forskere og formidlere har erfaringer med, på den ene side, og konturerne af et helt nyt begreb, som der er enighed om, er nødvendigt, men som endnu ikke er hverken filosofisk, teoretisk eller forskningsmæssigt funderet. For forskere er det en spændende udfordring. For formidlere er det mere end vanskeligt:

retorikken peger frem, de vil noget andet, men forsøgene på at forny praksis falder alt for ofte tilbage til det gamle begrebs antagelser. Vi har akut brug for et børnekulturbegreb, der ikke spænder ben for ny praksis, men hjælper den på vej.

De tre K'er, alle i denne situation griber til, er en modsigelsesfyldt konstruktion. Den afgrænser et kendt felt og prøver at få det ukendte, børns kultur, ind på samme niveau. De to første kategorier henviser til socialt forankrede produktionssystemer og de kulturelle produkter, der produceres, distribueres, formidles og recipieres gennem dem. De kan findes og genfindes i virkeligheden. Den sidste kategori er hverken socialt forankret i et sociologisk system eller produktbestemt. Den dækker over kulturelle processer, der skaber mening og betydning for dem, der deltager i dem, mens de finder sted. Der kommer sjældent kulturprodukter ud af processerne og i den udstrækning, det sker, står produkterne – smadrede sandborge, kradserier på papir – blot som symbolske tegn på, at noget har fundet sted. Den sidste kategori er dermed af en helt anden art end de to første og ikke umiddelbart forenelig med dem. Dertil kommer, at konstruktionen i sin helhed mangler det begrebsmæssigt afgørende: at bestemme den optik, feltet kan/bør betragtes med. Derfor er klassifikationen ikke et begreb, og derfor kan der hverken arbejdes eller udstikkes retningslinjer, ud fra den. Den kan pege i en hvilken som helst retning.

Det har betydet, at den i praksis er blevet brugt som en elastik, der kunne tolkes, trækkes og strækkes efter de interesser, der lige nu fandtes blandt pædagoger, lærere, bibliotekarer, kulturformidlere og politikere. Det har den ikke haft godt af. Resultatet er blevet, at sådan cirka alt kan være 'børnekultur'. Skoler er 'børnekultur', der er jo børn i dem, og der er kulturtyper og kulturoplevelser involveret i undervisningen, så det er både kultur for og kultur med. Daginstitutioner er 'børnekultur' mere eller mindre af samme grund. Børns hverdagsliv er "børnekultur",

det handler jo om sammenhængen mellem for, med og af. Med de udlægninger har vi nået et punkt, hvor brugen af klassifikationen bliver absurd. Alt kan bestemmes som 'kultur' og kan dermed presses ind under den. Den forvirrer mere end den klargør. Det er nødvendigt at gentænke den som reguleret begreb: rydde op i klassifikationskategorierne, præcisere optikken og pege på konsekvenserne.

Historik – udgrænsning af det æstetiske

Et kort blik på de tre K'ers historik kan hjælpe med til at indkredse det grundlag et nyt børnekulturbegreb må hente antagelser og teorier fra. Selv om alle har de tre K'er på læberne, er det en forholdsvis ny konstruktion. Lektor Flemming Mouritsen introducerede den i artiklerne *Børnekultur – legekultur* og *Projekt afvikling* fra 1996. Hans ærinde var faktisk ikke at lave en klassifikation, men at pege på behovet for en ny, en kulturel, optik i en situation, hvor den traditionelle optik og dens forståelse af 'børnekultur' som en enhedskultur ikke længere kunne omfatte den multimedievirkelighed, moderne børn befandt sig i. Den traditionelle optik havde rødder i oplysningstidens tænkning. Den satte skel mellem børn og voksne og betragtede børn som 'becomings', væsner, der skulle dannes og uddannes. Derfor blev relationerne mellem børn og kultur og mellem børn og kunst i løbet af det 19. og 20. århundrede omfattet af sammenhængende pædagogiske kultur-, kunst- og kvalitetsbegreber, som udviklede først den børnelitterære institution, langt senere det nuværende børnekulturelle system, som et formidlingssystem, der primært afgrænsede sig i forhold til det æstetiske – i hverdag og i kunst.

Også her stod begreberne for afgrænsning og for optik.

Det pædagogiske kulturbegreb var et dannelsesbegreb, der med rødder i rationalistisk erkendelsesteori understregede, at børn ikke kunne være subjekter for egen dannelse. Det pædagogiske kunstbegreb fastslog, at i forhold til de børn, der ikke var subjekter for egen dannelse, måtte indholdet – værdier, rollemønstre og budskaber – altid gå forud for formen.

Det pædagogiske kvalitetsbegreb samlede de to øvrige begreber i sig og påpegede, at når kunstneriske oplevelser og kulturelle aktiviteter for børn var tilrettelagt i forhold til aldersgruppernes udviklingstrin, interesser og kognitive forståelsesmuligheder, var de potentielt af kvalitet.

Hele dette sammenhængende system af pædagogiske begreber afgrænsede sig i forhold til det æstetiske, og udgrænsede børn både fra det æstetiskes erkendelsesmæssige betydning i hverdagen og fra det æstetiskes betydning for kunst og kunstneriske udtryk. Det skabte afgørende skillelinjer både mellem det almene kultursystems kultur-, kunst- og kvalitetsbegreber og børnenes og mellem markedet og børn.

I forhold til det almene kultursystem beskyttede det imod det æstetiske. Som livspraksis dyrkede det æstetiske nuet, glæden og nydelsen og blev derfor betragtet som hedonistisk, asocialt og tendentielt amoralsk. Som kunstnerisk udtryk blev det æstetiske betragtet som 'fint', men, i sin insisteren på formens primat, også som utilgængeligt for børn. Skellet har siden 1800-tallet løbende skabt polemiske diskussioner på tværs af kultursystemerne – om hvad kunst er og om fænomenet 'pædagogisk kunst' kan betragtes som kunst.

I forhold til markedet beskyttede de sammenhængende pædagogiske begreber imod det populære og det trivielle, der tidligt i århundredet blev betragtet som usundt og moralsk nedbrydende, senere, da nye visuelle og digitale medier kom til, som tendenti-

elt nedbrydende, forrående og voldsprovokerende. Også her har skellet løbende skabt ophidsede diskussioner – senere opsamlet og benævnt som 'moralske panikker'.

Mouritsen bestemte i sine artikler denne tænkning i børn som 'becomings' som en udviklingskonstruktion. Det var hans tese, at den havde styret både forskning i børn og kulturformidling til børn i det 20. århundrede. Den havde håndteret, institutionaliseret og kvalitetsbelagt voksne forestillinger om børn, barndom og børnekultur som et sammenhængende oplysnings-, dannelses- og udviklingsprojekt, der som mål havde at tilvejebringe de rationelle kognitive kompetencer, børn manglede. Derfor havde kun ganske få i det 20. århundrede spurgt til børns egne projekter med de år, der med et voksent erindringsblik, blev kaldt deres barndomsår, altså spurgt til børn som 'beings' – væsner, der på egne betingelser var tænken- de, aktive, kulturelt formende og socialt handlende væsner. Udviklingskonstruktionen med alle de sammenhængende pæda-

gogiske begreber var en undervisende læringskonstruktion. Dens filosofiske forudsætninger tilkendte ikke børn erkendelsespotentialer og havde dermed logisk nok nedprioriteret de æstetiske dimensioner i relationerne mellem børn og kultur og mellem børn og kunst. Skulle børns omgang med medier, kunstneriske og kulturelle muligheder i en senmoderne, aftraditionaliseret, globaliseret og selvrefleksiv verden kunne begribes, måtte de, det var Mouritsens pointe, omfattes af teorier, der tilkendte dem subjektive muligheder, og af begreber, der supplerede den pædagogiske og udviklingspsykologiske optik med en kulturel, der både kunne udvide feltet og nybestemme det.

Den kulturelle optik

Mouritsens kulturelle optik på feltet synliggjorde, hvad den pædagogisk-udviklingspsykologiske optik havde usynliggjort: den tredje kategori, børns kultur, der i og med, at den fandtes, også udfordrede den pædagogisk-psykologiske optik, der havde styret forståelsen af de to øvrige:

Børns kultur. Hermed menes de kulturelle udtryk, børn frembringer i deres egne netværk, dvs. hvad man med en samlebetegnelse kunne kalde deres *legekultur*. Den består af en vifte af udtryksformer og genrer: lege, fortællinger, sange, rim, remser, gåder, vitser og hvad der i øvrigt falder inden for den klassiske børnefolklore, men den rummer også punktvis æstetisk organiserede udtryk knyttet til øjeblikket såsom rytmisk lyd, pjat, plagerier, gangarter og lydarter. Også børns måder at tage diverse medier og "steder" i brug på hører til denne kategori, f.eks. skrift, video, computer.

Det 20. århundredes udviklingskonstruktion byggede på en pædagogisk udlægning af det klassiske humanistiske kulturbegreb – dannelsesbegrebet. I sin originale version hævder begrebet, at vi som mennesker både er subjekter og objekter for vores egen dannelse, at vi på de til enhver tid givne betingelser arbejder på os selv livet igennem. Den pædagogiske udlægning tilføjer, at da børn som børn ikke selv kan være subjekter, er det de voksnes pligt at arbejde med dem, indtil de selv har fået forudsætninger for at tage over. Hermed fordeles rollerne mellem voksne og børn. Voksne bliver planlæggende subjekter, børn formbare, modtagende objekter.

Mouritsens kulturelle optik udspringer af et andet kulturbegreb, det antropologiske. Brugt som optik i forhold til børn hævder det ikke, at børn har en selvstændig kultur, tværtimod. Det hævder, at også børn er i kultur, at de altså fra starten af deres liv er omfattet af erkendelsesmæssige muligheder, som de bruger, og at de muligheder gør deres blik på verden intentionelt: Der er noget, de vil og gør, på særlige måder og af særlige grunde. Er det rigtigt, rummer det udfordringen til det nye børnekulturbegreb. Det skal kunne begribe og forklare børns egne måder at være erkendende, handlende og skabende subjekter på. Mouritsen lægger alle forudsætninger for begrebsdannelsen til side og går, indforstået, direkte på de konsekvenser den kulturelle optik får for det modsigelsesfyldte børnekulturelle felt. Når den pædagogisk-psykologiske optik lægges til side og den kulturelle slås til, handler børnekultur om forskning i og formidling af:

Kunstneriske og andre symbolsk æstetiske produkter og udtryksformer samt deres kontekst.

For forskere med æstetiske fag som baggrund er det klar tale. Feltet beskæftiger sig

både med de uformelle æstetiske læreprocesser, vi alle bruger og vokser med i hverdagens, og med den særlige æstetiske formgivning, som vi med en fælles betegnelse kalder kunst. For formidlere (og forskere fra andre fagområder!), der er uddannet med den pædagogisk-psykologiske optik som fagligt grundlag, er det tågesnak. Mouritsen taler om kunst som æstetisk-symbolsk udtryksform, og han taler om æstetik-symbolske udtryksformer, som ikke er kunst, og han understreger, at både den ene og den anden udtryksform er kontekstafhængig – altså bundet til den situation, den proces, den periode, det miljø, den sammenhæng, udtryksformen bliver til i.

Her slutter Mouritsen sin mission. Han har i og for sig nydefineret et børnekulturbegreb. Han har skabt grundlaget for en række forskere, der ved, hvad han taler om. Selv er han for længst på vej ind i de forskningsmæssige konsekvenser. Tilbage står både forskerkolleger fra andre fag og børnenes kulturformidlere – lærerne, pædagogerne, bibliotekarerne, litteratur-, film-, teater-, musik-, museums-, billed- og digitalmediefolkene – og spørger: Hvad betyder det? Hvordan skal det forstås? Kan det bruges? Har det overhovedet betydning?

Et nyt børnekulturbegreb

Svarene er enkle, konsekvenserne komplekse. Den tredje kategori kalder på en præcisering af den nye optik, der igen kan samle det modsigelsesramte børnekulturelle felt under et nyt begreb: den æstetiske. Med det æstetiske som kulturel optik ophæves afgrænsningen til de almene kultursystemer og deres kultur-, kunst- og kvalitetsbegreber. Kultur er kultur, kunst er kunst, kvalitet er kvalitet, og der er bestandige diskussioner, men ingen undtagelser – heller ikke for børn. Med det æstetiske som kulturel optik kan vi forklare, hvorfor børn akkurat som voksne er subjekter for egen dannelse, og hvorfor de kulturelle udtryksformer, barneårene udvikler og specialiserer, er forudsætninger for et voksent mere sammensat kompetencesæt.

Med det æstetiske som kulturel optik bliver det nemlig muligt for os at sondre mellem det æstetiske som kunstnerisk formgivning og det æstetiske som alment erkendelsespotentiale i børns og voksnes hverdage.

At nedlægge afgrænsningen til og udgrænsningen af det æstetiske er det allermest radikale ved det nye børnekulturbegreb. Umiddelbart tror vi nemlig, at vi dermed nedlægger børnekulturbegrebet, at børn bliver en kategori, vi ikke længere skal tænke specielt i, eftersom alle antagelser, teorier og begreber er de samme som i forhold til voksne. Det er en misforståelse. Vi skal hverken tænke undervisning, læring eller faglige kompetencer. Det har vi andre teorier, optikker og begrebsdannelser til. Det nye børnekulturbegreb er et kulturbegreb, der fastslår, at ikke alt i børns liv er kultur. Optikken er

æstetisk. Begrebet omfatter derfor kun de dele af børns hverdagsliv, der har med kulturelle udtryksformer, æstetiske legeprocesser og æstetiske oplevelser at gøre. Til gengæld skal vi stadig tænke i dannelse – men nu som selvdannelse og kulturel udtryks- og tolkningskompetence i æstetisk regi og perspektiv.

I forhold til de tre K'er står vi hermed med et dynamisk, sammenhængende børnekulturbegreb, der bredt omfatter børns brug og reception af klassiske og moderne medier. Det henter sine filosofiske antagelser i erkendelsesteorier om sensitiv kognition. Det bygger på og kobler teorier om det æstetiskes betydning for praktisk viden, det æstetiskes betydning i leg og det æstetiskes betydning i klassisk og moderne kunst. På det grundlag kan en decideret kulturpolitik adskilles både fra uddannelses- og socialpolitik og dermed langt bedre profilere sit bidrag til sammenhængen. Det kræver politikere, der tør se i øjnene, at først med en kulturpolitik, der vedkender sig sit felt, vil grænserne til det social- og uddannelsespolitiske kunne revurderes, og sammenhængen mellem felterne kvalificeres.

På det grundlag kan kultur- og kunstformidling præcisere det grundlag, der formidles på, og med de nye kultur-, kunst- og kvalitetsbegreber forny formidlingsformer og -processer. Det vil i første omgang rumme store – specielt faglige udfordringer – for de formidlere, der mangler faglig indsigt i æstetikens forskellige betydning i hverdag og i kunst. I anden omgang vil det åbne for den rigdom af formidlingsmuligheder, der tegner sig, når det børnekulturelle felt frigøres fra de faglige kompetenceudviklinger, det politisk igen og igen er blevet pålagt, retorisk har påberåbt sig, men i realiteten aldrig har kunnet magte.

4

Hvad vil vi gøre?

Som den vigtigste opgave i 2005 har Børnekulturens Netværk valgt at gøre en indsats for at forbedre og udvikle formidlingen af kunst og kultur til børn.

Konkret har Netværket formuleret fem indsatsområder, som sætter særligt fokus på formidlingen.

Indsatsområderne i 2005

Netværket har knyttet en fokusgruppe til hvert indsatsområde.

Fokusgruppen har ansvaret for at realisere Netværkets vision med området.

Med i fokusgruppen er repræsentanter for Netværkets parter og særlige sagkyndige på indsatsområdet.

Mødet med den professionelle kunstner

- **Nye strategier for børns møde med kunst og kunstnere**
- **Nye samarbejdsformer mellem formidlingsinstitutionerne og kunstnerne**
- **Spredning af information, ideer og erfaringer**

Netværket vil arbejde sammen med Kunst-

rådet og Kunststyrelsen om at videreudvikle deres nye ordninger med *Huskunstnere* og tilskud til kunstnerbesøg på skoler og institutioner af f.eks. forfattere og billedkunstnere.

Netværket vil sikre, at skoler og institutioner også får besøg af filmfolk, designere, arkitekter og andre kunstnere fra de kunstarter, der ikke er med i Kunstrådets og Kunststyrelsens ordninger.

Netværket vil også kvalificere børns møde med professionelle kunstnere: Ved at råde og vejlede kunstnere, skoler og institutioner, og ved at sprede ideer og erfaringer fra tidligere forsøg på området – i samarbejde med kunstner- og formidlingsorganisationer.

”Inden for kulturområdet er det en gammel sandhed, at hver ny generation må genfortolke kulturarven for overhovedet at kunne anvende den, hvilket sjældent går stille af, for det er en kendsgerning, at vi ofte har svært ved at erkende forandringer og endnu vanskeligere ved at acceptere dem.“

Carsten Jessen

Formidling til små børn

- **Forskningsdokumentation om formidling til små børn**
- **Modelforsøg i udvalgte kommuner og amter**
- **Konferencer og kurser for fagfolk**

Netværket vil inddrage forskere, sætte forsøgsprojekter i gang for at afprøve nye former for formidling til små børn, og afholde konferencer og kurser om, hvordan vi bedst formidler til de mindste børn, som indtil nu ikke har fået så megen opmærksomhed.

Fortællingen som genre bliver det overordnede tema for indsatsen – med grene ud til kunsten og kulturarven, og med kulturinstitutioner og daginstitutioner som aktive deltagere i projekterne.

Kvalificering af formidlere

- **Landsdækkende kurser og workshops for formidlere**
- **Inspirations- og opsamlingspublikationer**

Netværket vil arbejde med det nye dialog-baserede formidlingsbegreb, der sætter fokus på erkendelse, kommunikation og netværksarbejde.

Netværket vil afholde kurser og workshops for formidlere, som kvalificerer dem ved at give dem konkrete redskaber til at forbedre deres formidling til børn og til at opbygge netværk på tværs af fag.

Netværket vil også udgive inspirationshæfter med erfaringerne fra projekter i ind- og udland, der kan inspirere til at tænke i flere nye veje i formidlingen til børn.

Børnekultur på nettet

- **Den fortællende søgemaskine**

Netværket vil udvikle en innovativ, kreativ og uforudsigelig søgemaskine for børn om børnekultur, som giver dem nye kulturoplevelser og større lyst til at gå på opdagelse i kunst og kultur.

Netværket forventer at have et konkret udkast til netside/netportal klar i midten af 2005, og en prototype klar til præsentation i efteråret 2005.

De nødvendige forundersøgelser er sat i gang i samarbejde med fagfolk og institutioner med erfaringer på området.

International børnekulturudveksling

- **Samarbejde på tværs af faggrænser**
- **Internationale konferencer og seminarer**

Netværket vil styrke det faglige samarbejde med andre lande og udbygge kontakterne til de fagmiljøer, som kan inspirere og kvalificere arbejdet med de fem indsatsområder.

Netværket planlægger desuden at afholde en international conference i 2006, og Netværket vil bidrage til seminarer her i landet, i samarbejde med organisationer og institutioner på området.

5

Hvordan vil vi arbejde?

En væsentlig del af Netværkets handlingsplan består af de tre støttefunktioner: rådgivning, vidensdeling og dokumentation. De skal tjene som de konkrete redskaber, som aktører fra hele børnekulturens felt kan bruge i arbejdet med at forbedre formidlingen til børn – gennem en dialog og et samarbejde med Netværket.

Støttefunktioner i 2005

Rådgivning

- Rådgivning og vejledning til kulturinstitutioner
- Rådgivning og vejledning til amter, kommuner og institutioner

Foruden den generelle information og rådgivning om børn og kultur, som alle er velkomne til at benytte sig af, vil Netværket som noget nyt tilbyde rådgivning og vejledning til tre særlige målgrupper:

- *De statslige kulturinstitutioner*, som Netværket vil gå i dialog med om at udvikle nye veje i arbejdet med børn og deres familier.
- *Daginstitutionerne*, som Netværket kan

hjælpe og inspirere i deres arbejde med at formulere de nye pædagogiske læreplaner, som skal udformes i 2005.

- 3 af de 6 obligatoriske fokusområder i læreplanen handler om kultur og kulturformidling.
- *De nye storkommuner*, som er resultatet af kommunalreformen, og som oplagt kan bruge børnekulturen til at skabe en fælles profil og knytte de forskellige geografiske områder i de nye kommuner sammen.

Vidensdeling

- Børnekulturportalen
- Årsmøde og dialogseminarer
- Viden- og kompetencenetværk
- Publikationsserie

Netværket vil styrke og videreudvikle Børnekulturportalen, så den bliver det optimale redskab for vidensdeling på nettet. Portalen er netop blevet renoveret, og fremstår nu mere brugervenlig og indbydende. Over 20.000 brugere besøger den hver dag, og den vil løbende blive udbygget og udviklet for at bevare sin position som den foretrukne adgang til informationer og viden om børnekultur på alle felter.

Netværket vil fra efteråret 2005 invitere til et årsmøde med de statslige kulturinstitutioner og -organisationer. Formålet med årsmødet er at give Netværket og dets samarbejdspartnere mulighed for at diskutere udviklingen på det børnekulturelle område, og for at drøfte aktuelle behov.

Dialogmøderne om handlingsplanen, der fandt sted rundt om i landet i foråret 2004, var så vellykkede, at Netværket vil gøre det til en tradition at holde dialogmøder for at sikre en løbende og tæt dialog med alle samarbejdspartnere.

At arbejde i netværk har også for længst vist sig at være en metode, som fremmer udvikling, vidensdeling, inspiration og ideer. Der-

for vil Børnekulturens Netværk støtte dannelsen af nye netværk og styrke de eksisterende – både inden for fagspecifikke felter, og på tværs af fag, sektorer og geografi.

Netværket vil i løbet af 2005 udgive en række publikationer om aktuelle temaer og om overordnede emner som statistik, fakta og centrale tendenser på børnekulturområdet.

Dokumentation

- **Formidling af forskning og forskningsresultater**
- **Fakta om børnekultur og børnekulturstatistik**

Netværket vil formidle forskning og forskningsresultater om børnekultur til alle interesserede, i publikationer, på temamøder og på konferencer.

Formidlingen vil ske i samarbejde med relevante forskningsinstitutioner.

Netværket vil også formidle faktaark om børnekulturområdet og udgive den første officielle børnekulturstatistik her i landet nogensinde – i samarbejde med Kulturministeriet og andre relevante institutioner på området.

Barndom, børnekultur og kulturel kvalitet: Leg som kvalitetskriterium

Carsten Jessen, lektor, Danmarks Pædagogiske Universitet

Forandring er et markant træk ved vores nuværende samfundsform, og selv det, der forbliver helt uforandret, ændrer sin rolle og betydning i kraft af sine relationer til omgivelserne, noget vi primært opdager, når noget opleves som forældet og ude af takt med omverdenen. Inden for kulturområdet er det en gammel sandhed, at hver ny generation må genfortolke kulturarven for overhovedet at kunne anvende den, hvilket sjældent går stille af, for det er en kendsgerning, at vi ofte har svært ved at erkende forandringer og endnu vanskeligere ved at acceptere dem. De fleste af os holder af konstanter, især når det handler om vores kulturelle værdier og vores smag for kulturel kvalitet.

Det skarpe øje for kvalitet

Inden for børnekulturen er det som på de øvrige kulturområder væsentligt, at aktører-

ne har et skarpt øje for, hvad der har kvalitet. For få årtier siden var denne opgave om ikke nem, så dog klart defineret via en udbredt enighed om, at der fandtes et klart skel mellem på den ene side kvalitetskultur og på den anden side alt det andet. Der var også bred enighed om, at det sidstnævnte helst skulle bekæmpes, hvad enten dette andet nu havde form af indianer- og detektivromaner som i 1800-tallets slutning, tegneserier som i 1950'erne, eller elektroniske og digitale medier, som i sidste halvdel af 1900-tallet.

Det er næppe forkert at påstå, at børnekulturen har en god del af sin identitet bundet i denne skelnen; med god grund i øvrigt, for det er naturligvis en nødvendighed, at samfundet præsenterer de nye generationer for de værdier og kvaliteter, vi sætter højt. Vi kan diskutere såvel indhold og form i den forbin-

delse, som når vi eksempelvis debatterer, om børn skal præsenteres for en litterær kanon, men grundlæggende er der konsensus om de parametre, vi vurderer kulturel kvalitet for børn ud fra. Vi har hovedsagelig blikket rettet mod, hvad børnekultur betyder for børns udvikling og forståelse af tilværelsen, herunder hvordan kultur og kunst kan gøre børn klogere på sig selv og andre. I såvel forskning som undervisning og kulturaktiviteter betragter vi kvalitet i tæt relation til børns udvikling og læring, og på dette felt har vi her i landet opbygget en stærk tradition og en række velfungerende institutioner. Hvis verden stod bare nogenlunde stille, ville vi kunne koncentrere os om at forbedre vores viden om den type børnekultur, vi hidtil har haft fokus på, og udvikle endnu bedre kulturprodukter samt bedre børnekulturelle aktiviteter, hvor børn kan lære at håndtere den flydende, foranderlige realitet, de i dag vokser op i.

Børnekulturens grænser flytter sig

Det er i sig selv en kompliceret opgave at transformere og tilpasse børnekulturområdet til barndommens aktuelle livsvilkår. De samfundsmæssige forandringer har imidlertid også flyttet på grænserne for, hvad børnekulturområdet bør beskæftige sig med, og vi trænger til en udvidelse af vores forståelse af, hvad børnekultur er, og det vil uvilkårligt også udfordre vores traditionelle begreber om børnekulturel kvalitet.

De mange sociale og kulturelle forandringer, som verden gennemgår, har signifikant indvirkning på barndommen, og det påvirker i stigende grad børns kulturforbrug. Det har bl.a. betydning for det faktum, at medier og legetøj fylder stadig mere i børns liv.

Nogle af de væsentligste forskelle mellem børns liv tidligere og deres liv i dag finder vi i deres legekultur, hvor den vigtigste forandring består i, at børneflokkene med børn i forskellige aldre, som vi traditionelt kender fra for eksempel landsbyen eller fra gaden i byerne, ikke længere kan spille samme rolle

som tidligere. Mange steder i den industrialiserede og urbaniserede verden findes disse flokke næsten ikke længere uden for institutioner og andre voksenorganiserede sammenhænge. I sidstnævnte tilfælde vil der endda netop ofte være tale om aldersopdelte grupper af børn. Børn er stadig mere sammen med jævnaldrende og voksne, og stadig mindre sammen med børn i andre aldersgrupper. Det er i virkeligheden et radikalt kulturhistorisk brud, som vi endnu ikke kender de fulde konsekvenser af. Så langt vi kan se tilbage i menneskehedens historie, har ældre børn haft en central rolle for yngre børn, og børneflokkene har altid været af stor betydning for børns mulighed for at indleve sig i den kultur, de vokser op i.

Årsagerne til denne udvikling er mange. Blandt de primære er eksempelvis, at den enkelte familie får færre børn, og at børn tilbringer meget mere tid sammen med voksne end nogensinde før i historien. Dertil kommer det forhold, at vi opdeler børnene efter alder af praktiske årsager eller begrundet i en indgroet forestilling om, hvordan undervisning skal indrettes. Da undervisning eller lignende organiserede aktiviteter samtidig udfylder mere og mere af børns tid, har det naturligvis stor indflydelse på børns legekultur.

Legetøjets rolle i dag

I et børnekulturelt perspektiv er det afgørende i udviklingen, at børns leg er afhængig af den kulturelle arv fra den ene generation af børn til den næste, hvorfor det først og fremmest er børns legekultur, der rammes af forandringerne, for når de ældre børn ikke længere er til stede i de yngre børns omgivelser, så forsvinder "læremestrene", og sammen med dem forsvinder også meget af inspirationen til leg og vigtig viden om, hvordan man organiserer legene. Kulturarven, der er vandret fra ældre til yngre børn gennem utallige generationer, bliver dermed svagere. Det er grunden til, at vi ikke længere så ofte ser børn lege de samme lege og på samme måde, som vi selv legede, da vi var børn.

Det betyder ikke, at børn er holdt op med at lege, eller at legekultur slet ikke længere arves. Børn må imidlertid af nødvendighed søge inspiration til leg andre steder, og det er her, medier og legetøj kommer ind i billedet. Disse produkter bliver vigtige for børn, fordi de inspirerer til leg. Man kan sige, at de til en vis grad fungerer som "erstatning" for den kulturarv, der tidligere kom fra andre, ældre børn. Derfor kan børn i dag ikke undvære legetøj og medier, når de skal lege – heller ikke når de skal lege med hinanden. Det mest populære legetøj og de mest populære medier henter tiltrækningskraft for børn fra det forhold, at de er gode redskaber for leg, forstået på den måde, at de medvirker til at skabe socialt samvær og leg børn imellem. Medierne og legetøjet fortrænger ikke den traditionelle leg og legekultur, fordi de er bedre eller mere forførende. Produkterne rykker ind og udfylder mere eller mindre tomme pladser, der er opstået som følge af forandringerne i barndommen.

Man behøver næppe argumentere for, at leg er en vigtig del af vores kultur, særdeles vigtig i børns liv, og at det derfor ikke er ligegyldigt, om børn leger, og hvad de leger. Børns leg er blevet afhængig af forbrug af produkter, og børn har derfor lige såvel brug for gode legeredskaber, som de har brug for god litteratur, teater, musik eller billedkunst. Traditionelt tilhører sådanne legeredskaber ikke det, vi forstår ved børnekultur, nærmest tværtimod.

Tag blot de digitale medier som eksempel. Dem beskæftiger vi os hovedsageligt med som problemer i forbindelse med påvirkning eller overforbrug. At nogle af dem er gode legeredskaber, der kan inspirere til aktivitet, samvær og leg, drukner ofte i den megen opmærksomhed på de problematiske eksempler. Når samfundet bruger ressourcer på vurdering og rådgivning i forbindelse med disse medier, er det primært netop på advarsler imod dem, mens der i dag ikke ofres

mange ressourcer, om nogen overhovedet, på hverken forskning eller en konstruktiv kritik af deres kvaliteter, som ville kunne medvirke til at fremme udviklingen af gode produkter, herunder hjælpe producenterne til at fremstille bedre redskaber. Når det gælder legetøj er såvel forskning som rådgivning helt fraværende. Det skyldes uden tvivl, at den generelle holdning til legeredskaber som medier og legetøj stadig er dybt forbundet med en forestilling om, at der er et alternativ i form af en art "naturlig" leg, som den eksisterede tidligere, selv om vi i realiteten skal langt tilbage i historien for at finde en legekultur uden legetøj.

Giv børn det rigtige legetøj

At børn er afhængig af legeredskaber i ovennævnte betydning, betyder naturligvis ikke, at god leg er afhængig af mest muligt legetøj. Det er på sin plads at være kritisk over for de meget store mængder af legetøj, børn i dag får i hænderne, men alternativet er ikke ganske enkelt at fjerne legetøjet, men derimod at børn får det rigtige legetøj. Her adskiller sagen sig principielt ikke fra de øvrige børnekulturelle områder som tv, bøger, film og teater, bortset fra at vi ikke har traditioner og institutioner på området. Det overlades i vid udstrækning til børnene selv at foretage en udvælgelse, og set i det lys er det ikke så sært, at børneværelser bugner med legetøj, hvoraf en stor del har været vejet og fundet for let.

Legeredskaber er en ny opgave og en udfordring for hele børnekulturområdet fra forskningen til praksis, men også en udfordring til vores normale forståelse af, hvad der er kvalitetskultur for børn. Legeredskabers kvalitet skal vurderes på grundlag af, om de fungerer på deres egne betingelser, dvs. om de skaber eller bidrager til at skabe leg. Det er en ganske anden definition på børnekulturel kvalitet, end den vi normalt anvender til at skelne mellem god og dårlig børnekultur alene af den grund, at en del af de produkter, der er gode til at inspirere børn til leg og socialt samvær, falder helt igennem, hvis de vurderes ud fra de almindeligt anvendte kvalitetskriterier, for det er ofte mere end vanskeligt at få øje på, hvor produkterne bidrager til børns udvikling eller læring, og i et sådant perspektiv er legeredskaberne absolut ubrugelige og ligegyldige. Der er her behov for nogle andre vurderingskriterier, som tager afsæt i en forståelse af fænomenet leg.

Den legende tilstand som målet

Leg har mange teoretiske definitioner, så som at det er *børns arbejde* eller et *middel til læring*. I stigende grad anerkendes legen imidlertid som et mål i sig selv eller som en særlig og selvstændig *livssfære*, sådan som leg beskrives hos bl.a. Johan Huizinga, Roger Caillois og Hans-Georg Gadamer.

Leg er her defineret som en kvalitet i sig selv, hævet ud af det almindelige, daglige liv, og ikke noget, der er forbeholdt børn.

Leg er i denne definition et besværligt begreb og lidt at et kors for vores grundlæggende rationelle tankegang, hvor ethvert fænomen har en årsag og ikke mindst et formål, selv om den ofte kan være skjult. Vi har faktisk umådelig svært ved at forestille os, at der eksisterer noget, som ikke er til for noget (andet). Det er fx en udbredt tankegang, at alt hvad mennesker foretager sig, er rettet mod at opnå noget, og at

dette er bygget ind i vores natur, eller rettere i vores gener, hvis videreførelse er livets inderste formål. Det kan være, det er sådan, men hvis vi en kort stund følger ovennævnte teoretikere og leger, at der findes fænomener uden sådanne formål, og at legen er et sådan fænomen, er der en hel del menneskelige aktiviteter, der bliver nemmere at forstå. Det kan forklare, hvorfor nogen bruger oceaner af tid, kræfter og penge på inferiøre aktiviteter, som fx at bestige bjerge, der, som Mihaly Csikszentmihalyi i sin teori om *flow* gør opmærksom på, ikke har et fornuftigt formål, ud over den særlige tilstand, bjergbestigeren kommer i, mens aktiviteten foregår. Leg kan også bedst defineres som et flow, en særlig tilstand, en legende stemning, der er så efterstræbelsesværdig for os at komme i, at vi gerne bruger tid og kræfter på at opnå den. Og her er vi – voksne som børn – afhængige af kunnen og ofte også af redskaber.

Når man begynder at se sig om i det børnekulturelle landskab ud fra dette perspektiv, får man uvilkårligt øje på en lang række kulturprodukter, som ved brug skaber legende stemninger, og børns kulturforbrug, deres valg og fravalg, bliver mere forståelige. Samtidig bliver det indlysende, at vi her har at gøre med kulturprodukter, hvis kvaliteter ikke kan bestemmes normativt, for leg fungerer kun, hvis deltagerne reelt kommer i en legende stemning. Der er med andre ord ikke brug for eller plads til smagsdommere i forbindelse med legeredskaber, men derimod behov for viden om, hvad der er gode legeredskaber, og hvordan disse skabes.

6

Perspektiver for fremtiden

En af Børnekulturens Netværks årlige opgaver er at give kulturministeren forslag til forbedringer og nye indsatser for børnekulturen, så kulturministeren kan beslutte, hvilke områder, han vil satse særligt på at støtte det kommende år.

I kapitel 4 og 5 har Netværket beskrevet de aktiviteter som er sat i gang for at gøre handlingsplanen for 2004-2005 til virkelighed. Aktiviteterne er tæt forbundet med de fem indsatsområder og de tre redskaber, som beskrives i planen, og de tager alle afsæt i hovedtemaet *Formidlingens Kunst*, som er overskriften på handlingsplanen.

I dette kapitel peger Netværket på nye vigtige områder, som Netværket gennem sit arbejde i 2004 er blevet opmærksomme på – eller er blevet gjort opmærksom på. Områderne er Netværkets forslag til særlige fokusområder, som kulturministeren og Kulturministeriet bør være opmærksomme på i 2005.

Udbygning af resultatkontrakterne

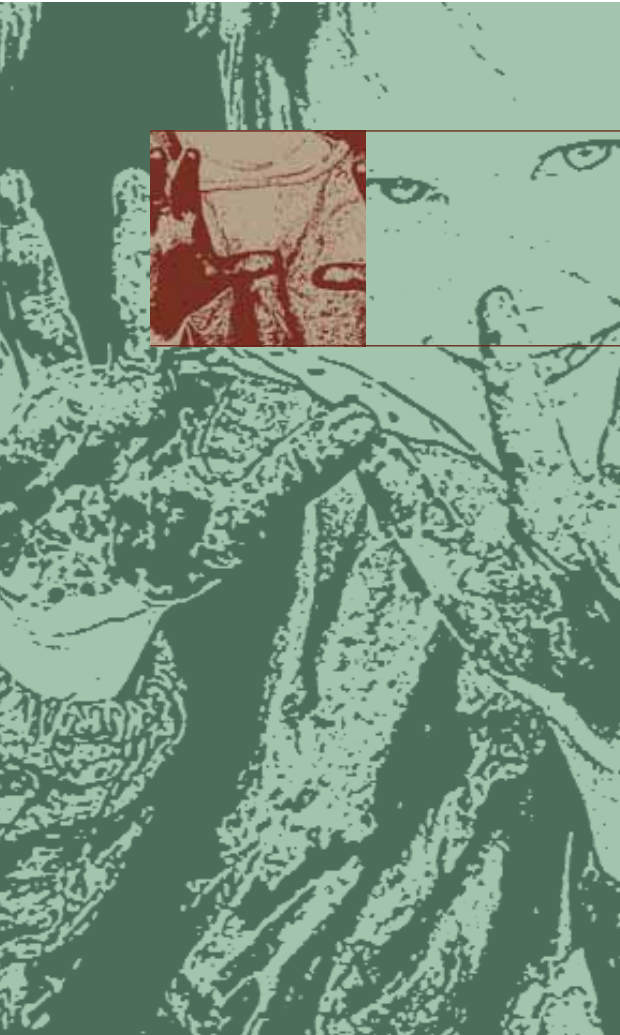
Børn og unge er i 2004 blevet langt mere

synlige som målgruppe for kulturinstitutionerne, og talrige nye tiltag rettet mod børn og unge er blevet sat i gang. Med andre ord: Kulturministerens beslutning om, at alle relevante styrelser og institutioner i Kulturministeriets regi skal have særlig fokus på børn og unge i deres resultatkontrakter, har haft en mærkbar effekt.

Børnekulturens Netværk anbefaler ministeren at fastholde og udbygge denne positive udvikling.

F.eks. ved at kulturinstitutionerne i endnu højere grad kvalificerer, udvider og konkretiserer resultatkontrakternes afsnit om børn og unge.

Kvalificeringen kan f.eks. styrkes i dialogen med den enkelte institution og via inspirationsseminarer for kulturinstitutionerne, hvor vi kan udveksle ideer og dele viden med hinanden.

Udvidelse af de regionale kulturaftaler

Børnekulturens Netværk har med glæde konstateret, at særligt børnekulturområdet bliver prioriteret højt i de fleste regionale kulturaftaler.

De regionale aftaler er indgået mellem Kulturministeriet og regionerne, og de mange aktiviteter for børn og unge bør bredes ud til inspiration for andre regioner, og også til de regioner, der allerede har regionale kulturaftaler.

Børnekulturens Netværk anbefaler derfor, at de regionale kulturaftaler opkvalificeres ved hjælp af støttefunktioner som netværksdannelse og konsulentbistand, som kan inspirere og sprede viden fra de aktiviteter, der allerede er i gang.

Styrkelse af det tværministerielle samarbejde

Netværket mener, at et tættere samarbejde på tværs af ministerierne er nødvendigt, hvis vi vil skabe større helhed i børns hverdag, og hvis vi ønsker, at kunsten og kulturen skal indgå som nødvendige og naturlige elementer i børns udvikling og dannelse. Samarbejdet mellem de tre ministerier om Læselystkampagnen er et godt eksempel på,

at et samarbejde ikke alene fremmer synligheden – det højner også kvaliteten og styrker bredden i aktiviteterne.

I forbindelse med de nye pædagogiske læreplaner og kvalitetsudvikling i dagtilbud anbefaler Børnekulturens Netværk derfor, at Kulturministeriet fremover arbejder tættere sammen med Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender.

Læreplanerne har seks hovedtemaer – de tre handler om kunst, kreativitet og kultur, og det lokale kulturliv kan komme til at spille en betydelig rolle i de kommende års arbejde med disse temaer.

Netværket anbefaler også, at de nuværende kontakter til Undervisningsministeriet udbygges og styrkes. Både samarbejdet om undervisningen i folkeskolen mere generelt, og samarbejdet om de særlige områder, som undervisningsministeren ønsker at forbedre: *Kvalitetsudvikling af skolefritidsordninger og Forbedring af læreruddannelsen og pædagoguddannelsen.*

Det gælder også efteruddannelse i kreative fag og kulturformidling for lærere og pædagoger på centrene for voksenuddannelse, CVU'erne.

Inddragelse af IT i børnekulturen

Samtidig med at kulturinstitutionerne udbygger og forbedrer deres formidling til børn og unge, udvikler internettet sig med noget nær lynets hast. Der bliver bl.a. udviklet flere og flere netredskaber til at inspirere og formidle informationer til børn. Internettet er velegnet som et kulturformidlende medium. Dels fordi det når ud til næsten alle børn, og dels fordi det kan give børn bedre adgang til alle de forskellige kunstarter. *Dotbot.dk* og *Spoergolivia.dk* er gode eksempler på dette. Men tiden og den teknologiske udvikling kræver en mere målrettet indsats, hvis vi skal give plads nok til børnene i alle relevante sammenhænge.

*”Netværksstyring er en ny model, der i højere grad passer til styring af et område, der i princippet er ustyrligt. Det er nu hverken ”staten” eller ”folket”, der entydigt sætter dagsordenen for, hvad der er god kulturpolitik. Kulturområdet udvikler sig snarere i en proces, der kan kaldes for en **demokratisk kulturudvikling**. Kvalitet ligger nu ikke en på forhånd given kvalitet ved produktet, men en kvalitet, der viser sig i brug.”*

Dorte Skot-Hansen

Børnekulturens Netværk anbefaler derfor, at adgangen til kunst og kultur på nettet kvalificeres. Både i forhold til børn og i forhold til de voksne, som formidler kunst og kultur til børn.

F.eks. kan vi styrke ministeriets, styrelsernes og kulturinstitutionernes hjemmesider ved at lægge særlige børnevinkler ind. Inspirationsseminarer og målrettede kurser på tværs af fag kan også fremme idéudveksling og inspiration.

Flere kulturtilbud til familien

Der er behov for, at kulturinstitutionerne sætter familien i fokus som særlig målgruppe – på samme måde som de for tiden styrker indsatsen over for børn og unge. På den måde får familierne bedre mulighed for fælles kulturoplevelser som en naturlig del af familiens hverdag.

Børnekulturens Netværk anbefaler derfor, at ministeren og kulturinstitutionerne overvejer nærmere, hvordan familien kan tænkes ind som en målgruppe alle steder, hvor det vil være naturligt. På en måde, som ikke splitter familierne i forskellige aldersgrupper.

Plads til børnekultur i kommunalreformen

Kulturaktiviteter er et oplagt middel til at binde de nye storkommuner sammen, og

børnekulturen bør have sin egen særlige plads i dette arbejde.

De nye, større kommuner har et velegnet befolkningsgrundlag til at etablere, fastholde og udvikle børnekultur. Det vil blive muligt at have mange forskellige former for børnekulturtilbud i én og samme kommune, og det vil være muligt at ansætte eller fastholde børnekulturkonsulenter eller andre koordinatore til at styrke den lokale børnekultur.

Politikere og ledende embedsmænd vil i den kommende tid være meget fokuserede på den kommende struktur og de rammer, de fremover skal arbejde indenfor. De vil have brug for støtte og inspiration for at kunne give kulturen den plads, som den ikke alene fortjener, men som også vil kunne fremme samarbejdet i de nye kommuner.

Børnekulturens Netværk anbefaler derfor, at Kulturministeriet spiller aktivt ud og tilbyder kommunerne et øget samarbejde i deres etableringsfase fra 2005 og frem.

Konkret ved at sætte debatter i gang, formidle information og inspiration via publikationer, og gennem støttefunktioner som konsulentbistand, netværksdannelse og seminarer.

De nye kommuners egne erfaringer kan også formidles til andre kommuner gennem publikationer og konferencer.

Budget for 2004 - 2005

Børnekulturens Netværk modtager efter planen hvert år en bevilling på 5,1 mio. kr. af tips- og lottomidlerne til sin virksomhed. Netværket har desuden mulighed for at udføre indtægtsdækket virksomhed og kan modtage økonomisk tilskud fra andre parter, herunder indgå aftaler med kommuner, amter, offentlige og private institutioner om at samfinansiere projekter.

Netværket har overført 2,1 mio. kr. fra 2003, og de sammenlagt 12,3 mio. kr., der er til rådighed i perioden 2004-05, vil Netværket bruge på aktiviteter inden for sine fem indsatsområder og på de tre hjælpefunktioner. Hertil kommer de nødvendige udgifter til administration og drift af sekretariatet.

Netværkets samlede budget for 2004 - 2005 ser således ud:

Tipsbevilling 2004 - 2005	12.300.000
Kunst- og kulturformidling til børn - de fem indsatsområder	6.200.000
Rådgivning, vidensdeling og dokumentation	3.500.000
Administration og drift af sekretariat	2.600.000
Udgifter i alt	12.300.000

Børnekulturens Netværk - Statusrapport 2004

Udgivet af:

Børnekulturens Netværk,
Nyhavn 31 E, 1051 København K,
tlf. 33 73 42 03,
e-post bkn@boernekultur.dk

Tekst og redigering:

Børnekulturens Netværk, sekretariatschef
Jan Helmer-Petersen, konsulent Benedicte
Helvad og journalist Monica C. Madsen

© Forfatterne og Børnekulturens Netværk,
København, januar 2005.
Der kan frit citeres fra Statusrapport 2004
med kildehenvisning.

Grafisk tilrettelæggelse og produktion:

Adman Kommunikation

Fotos:

Fie Johansen, BAM (forside)
Sonja Iskov, BAM (side 7, 16, 18, 21, 26, 28, 38,
40, 41, 48)
Henning Hjorth, BAM (side 2, 4, 9, 11, 13, 22,
24, 33, 34, 36, 42, 44, 45, 46, 50)

Tryk:

JS Tryk

ISBN-nr.: 87 87882 41 8

Elektronisk ISBN-nr.: 87 87882 43 4

Børnekulturens Netværk

Statusrapport 2004

Børnekulturens Netværk er kulturministerens og Kulturministeriets rådgivende organ for børnekultur. Netværket skal skabe større sammenhæng i de statslige bevillinger til børnekultur og mere helhed i arbejdet med børnekulturens mange facetter.

Børnekulturens Netværk skal inddrage kulturinstitutionerne og organisationerne inden for ministeriets fagområder i arbejdet, og det skal skabe dynamik og synergi i udviklingen i et samspil mellem det nationale, regionale og lokale niveau.

Børnekulturens Netværk er udtryk for en ny måde at organisere børnekulturarbejdet på, hvor de statslige institutioner hver især og sammen skal yde deres bidrag og skal påtage sig deres del af det fælles ansvar for, at intentionerne bag det nye netværk kan lykkes bedst muligt.

Børnekulturens Netværk udsender hermed sin første statusrapport, der gennemgår aktiviteterne i 2004 hos Netværket, Netværkets parter og Netværkets samarbejdspartnere. Rapporten indeholder desuden Netværkets forslag til forbedringer og fokusområder i fremtiden.

Læs mere om Børnekulturens Netværk på hjemmesiden: www.boernekultur.dk.

